

Sammanställning av sakkunniggruppernas arbete

Revidering av grundskolelagen

Utbildnings- och kulturavdelningen, utbildningsbyrån

2017-06-20

Andreas Wiklund, överinspektör

Innehållsförteckning

Förord.....	3
Sakkunniggrupp 1 – Skolledare	4
Pedagogiska vokabulären	4
Skolskjuts	4
Arbetstid och undervisning.....	5
Ansvarsfrågor och skyldigheter	5
Kommunstrukturer/huvudmannaskap/förvaltning.....	6
Skolledarrekrutering.....	6
Målsättningsparagrafen.....	7
Disciplinära åtgärder mot elev/utåtagerande barn.....	7
Diskussioner kring de övriga punkterna i Revidering av grundskolelagen:	7
Sakkunniggrupp 2 – Förundervisning/nybörjarundervisning	9
Förundervisning/nybörjarundervisning	9
Bilaga 1 – Översiktsbild av föreslagen organisation	11
Bilaga 2 – Framtida kompetensförsörjningsbehov	12
Bilaga 3 – Behörighetsöversikt.....	13
Bilaga 3 – Referenser	14
Sakkunniggrupp 3 – Specialundervisning och bedömning	15
Elevvården.....	15
Teckenspråk	16
Allas tillgång till utbildning (Jämlikhet)	17
Sjukhusundervisning	17
Specialundervisning	18
Bedömning.....	18
Övriga frågor som diskuterades och behöver ses över	19
Sakkunniggrupp 4 – Alternativa skolformer	20
Distansundervisning.....	20
Läroplikt i hemmet.....	21
Alternativa skolor/ersättande skolor	24
Skolgång i andra kommuners grundskolor	25
Alternativ skolform för barn med särskilda behov	26

Skolbibliotek.....	26
Sakkunniggrupp 5 – Demokratisk fostran.....	28
Målsättningsparagrafen.....	28
Elevers rätt till delaktighet och inflytande.....	29
Elevers rätt till en trygg och sund studiemiljö	30
Om dolda avgifter i grundskolan.....	31
Undervisningsspråk.....	31
Rätt till modersmålsundervisning	32
Svenska som andraspråk.....	33
Valfria läroämnen	34
Religions- och livsåskådningskunskap.....	35
Grundläggande utbildning för personer som passerat läropliktsåldern.....	37
Barnkonsekvensanalys.....	38
Arbetets fortsättning	39
Bilaga 1 - ÅLR 2016/4036 – Tillsättande av parlamentariskt sammansatt arbetsgrupp.....	40
Bilaga 2 - ÅLR 2016/8869 – Tillsättande av sakkunniggrupper och deras uppdrag.....	42
Bilaga 3 – Tidsplan - behandlad 25.10.2016/Parlamentariska arbetsgruppen.....	45
Bilaga 4 – ÅLR 2017/2131 – Brev från föreningen Regnbågsfyren	46
Bilaga 5 – Sammanfattning av diskussioner vid seminarier.....	47
Tillsammans för framtidens skola – tillfälle 1	47
Tillsammans för framtidens skola – tillfälle 2	50
Demokratiseminarium 5.4.2017	52
Tillsammans för framtidens skola – tillfälle 3	60
Tillsammans för framtiden skola SFI-elever – 19.4.2017 (Medis).....	62
Tillsammans för framtidens skola – tillfälle 6	65
Bilaga 6 – Sammanställning av diskussioner under skoldirektörmöten vårterminen 2016.....	70

Förord

Den parlamentariska arbetsgruppen (ÅLR 2016/4036) gav utbildningsavdelningen i uppdrag att utse sakkunniggrupper (ÅLR 2016/8869). Sakkunniggruppernas uppdrag var att diskutera de frågor som man blivit tilldelade av den parlamentariska arbetsgruppen, men man fick även mandat att diskutera andra frågor som berör en revidering av grundskolelagen. Utgångspunkt för sakkunniggruppernas arbete var PM "Sammanställning av diskussioner under skoldirektörmöten 2016" (bilaga 6), i vilket skoldirektörerna på Åland kartlade de områden som behöver revideras i nuvarande lagstiftning.

Sakkunniggruppernas arbete har varit visionärt och bygger på intentionerna i det utbildningspolitiska programmet och regeringsprogrammet. Arbetet i sakkunniggrupperna har även beaktat framtida kompetensbehov och skolans möjligheter att skapa en undervisning i takt med samhällets utveckling. Den nya grundskolelagen ska genomsyras av FN:s Barnkonvention (20.11.1989).

Sakkunniggrupperna har levererat varsin slutrapport till Ålands landskapsregering enligt tidsplan. Arbetsgrupperna har arbetat under tiden 20.12.2016 – 31.05.2017.

Parallellt med sakkunniggruppernas arbete har utbildnings- och kulturavdelningen arrangerat sex stycken seminarier med teman som anknyter till revideringen av grundskolelagen. Utbildnings- och kulturavdelningen har även haft kontakt med olika intressegrupper. Regnbågsfyren r.f. har framfört ett brev riktat till utbildnings- och kulturavdelningen (ÅLR 2017/2131) i vilket man vill uppmärksamma tjänstemän, sakkunniggrupper och politiker om vikten av att HBTQ-frågor beaktas i arbetet med den nya grundskolelagen och den kommande revideringen av läroplanen för grundskolan på Åland (bilaga 4).

Syftet med denna sammanställning är att samla samtliga sakkunniggruppers slutrapporter i ett dokument. Varje sakkunniggrupp har tillägnats ett kapitel där deras sammanfattande förslag finns redovisade. Eftersom arbetsgruppernas slutrapporter har olika författare/sekreterare och gruppernas arbetsätt har varierat, finns skillnader i de olika kapitlens upplägg.

Ålands landskapsregering vill passa på att tacka alla medlemmar i sakkunniggrupperna för deras gedigna och betydelsefulla insats i processen att skapa en ny grundskolelag.

Enligt uppdrag och i tjänsten,

Andreas Wiklund, överinspektör

Sakkunniggrupp 1 – Skolledare

Punkt 1, 2, 4, 6, 7, 12, 16 och 20 från PM "Sammanställning av diskussioner under skoldirektörmöten 2016"

(Pedagogiska vokabulären, Skolskjuts, Arbetstid och undervisning, Ansvarsfrågor och skyldigheter, Kommunstrukturer/huvudmannaskap/förvaltning, Skolledarrekrutering, Målsättningsparagrafen, Disciplinära åtgärder mot elev/utåtagerande barn)

Mikael Rosbäck (ordf), rektor

Leif Borg, egen förestagare

Mathias Eriksson (sekr.), skoldirektör

Maria Hagman, Akava Åland

Pedagogiska vokabulären

Förslag till förändring

Begreppet allmänbildande utbildning tas bort och ersätts med grundläggande utbildning. Orden lågstadium och högstadium tas bort och ersätts med årskurs 1-6 och årskurs 7-9. Trestegsstödet behöver komma med i lagen. Dock behöver vokabulären i detta sammanhang följa den Åländska läroplanen för grundskolan. Begreppet specialklasselev behöver definieras i förordningen. Ett förslag till definition är att en elev som överförs till mångprofessionellt stöd i basämnen svenska, matematik och engelska är en specialklasselev. Vad gäller begreppen basgrupp och lönegrundgrupp, se punkt 12 skolledarrekrutering.

Målsättning

Att förenhetliga vokabulären med Riket. Sådana begrepp som tidigare varit otydliga behöver få en tydlig definition.

Motivering

Vi behöver få bort den begreppsförvirring som gäller idag. En synkronisering av lag, förordning, läroplan och avtal är nödvändigt.

Skolskjuts

Förslag till förändring

Att samla lagstiftning som berör skolskjutsfrågor i grundskolelagen. Ansvarsfrågan skall tydliggöras.

Målsättning

I skärgården måste det under menförestider finnas möjligheter att frångå timfördelningen. Att bevaka så att skolskjutslagstiftningen inte blir kostnadsdrivande.

Motivering

Skoldirektörsgruppens utkast är en bra beskrivning av de delområden som behöver belysas.

Arbets tid och undervisning

Förslag till förändring

I grunden håller gruppen med om skoldirektörernas dokument. Det som vi vill tillägga är att arbetsdagens längd skall kunna bestå av ett intervall mellan 24-32 timmar. På det sättet får vi även med högstadieeleverna i det nya upplägget. Arbetsdagens längd skall inte påverka mängden lektioner som stipuleras i läroplanen för de olika årskurserna. Den utökade tiden som eleverna tillbringar i skolan skall fyllas med aktiviteter som idag sker utanför skolan, så som fritids-, idrotts- och kulturverksamhet. Ansvarsfrågan för övervakning/aktiviteter under den del av arbetsdagen som inte är lektioner måste utredas och definieras. Det framtida arbetstidssystemet för lärare behöver ses över.

Målsättning

Arbetsdagen blir mera heltäckande och motiverande för elever.

Motivering

En förlängd arbetsdag möjliggör att läxor, klubbverksamhet och fritidsaktiviteter kan utföras under skoldagen. Hellre satsar vi resurserna på elevernas utveckling än som att satsa på skolskjutsar. Olika intressegrupper kommer i kontakt med alla elever vilket medför att jämlikheten blir större.

Ansvarsfrågor och skyldigheter

Förslag till förändring

De skrivningar som finns i FFS 21.8.1998/628 är bra men kan förkortas något. Föräldrarnas ansvar skall lyftas upp i lagen och inte bara finnas i förordningen. Beträffande säkerheten i skolan så bör det hänvisas till den lagstiftning som är gällande inom området. I lagen bör det framgå vem som bär ansvaret för övervakning under rasterna.

Målsättning

Ansvar och befogenheter skall gå hand i hand.

Motivering

Om skolans personal inte har befogenheter att stävja otrygga och potentiellt farliga situationer som uppkommer i skolan så försvinner förtroendet för skolan som en trygg miljö för eleverna att vistas i

Kommunstrukturer/huvudmannaskap/förvaltning

Förslag till förändring

Gruppen anser att punkten kommer att få sin lösning genom eventuella framtida förändringar i kommunstrukturen. Vi ser inte någon vits eller möjlighet att lagstifta kring de frågeställningar som finns. Det viktiga är att jämna ut ev. ojämlikheter med morötter, så som högre lön för arbetsplatser i perifera delar av landskapet. Lagen skall uppmuntra till samarbete mellan kommunerna vad gäller skolfrågor så som lärarresurser, fortbildning och administration.

Målsättning

Stärka kompetensen i kommunerna och effektivera användningen av resurser.

Motivering

För att skapa en jämlik skola behöver skillnaderna mellan kommunerna minimeras.

Skolledarrekrutering

Förslag till förändring

Begreppet basgrupp i grundskoleförordningen § 23 bör ändras till lönegrundsgrupp och bör göras som ett skilt beslut som bifogas till avtalet. En översyn över definitionen av lönegrundsgrupp behöver göras om begreppet skall användas för att visa på hur många undervisningsgrupper det finns i en skola. Benämningen på skolledarna framöver skall vara rektor och biträdande rektor. Varje skola ska ha en rektor. Flera skolor kan ha en gemensam rektor. Rektorstjänster skall vara tillsvidare. Biträdande rektorer skall vara förordnande.

Målsättning

Att uppnå en profilhöjning av ledarskapet i grundskolan.

Motivering

Nuvarande system är gammalmodigt och tjänstemannalagen i övrigt anger att tjänster skall vara tillsvidare. Det blir betydligt svårare att rekrytera rektorer om de är tvungna att överge den tjänst som de har tillsvidare, osäkerheten blir för stor för att våga ta steget. Kontinuitet i ledarskapet är också viktigt. Det finns en risk att rektorer som har tidsbundna tjänster inte vågar ta nödvändiga beslut när de är beroende av sitt kollegiums godtycke.

Målsättningsparagrafen

Förslag till förändring

Skoldirektörernas skrivelse omfattas.

Målsättning

Grundskolans uppgift skall sammanfattas i denna paragraf.

Motivering

Texten håller. Skulle grundskolan klara av att uppnå detta så har vi nått långt. Ansvaret för att vi skall lyckas bygger på samarbete mellan hemmet och skolan.

Disciplinära åtgärder mot elev/utåtagerande barn

Förslag till förändring

Rikets lag skall till stora delar lyftas in i vår grundskolelag vad gäller disciplinära åtgärder. Kvarsittning som disciplinär åtgärd är föråldrad och behöver ersättas med fostrande samtal. De övriga disciplinära åtgärderna är fortsättningsvis användbara.

Målsättning

Att stärka skolpersonalens befogenheter för att kunna stävja oönskat beteende hos eleverna.

Motivering

Den skriftliga varningen förekommer även i arbetslivet och bereder därför eleverna på vad som kan komma. Skall vi kunna leva upp till förväntningarna om att upprätthålla en trygg och säker skolmiljö för både personal och elever så behöver skolpersonalen få använda maktmedel inom tillåtna gränser. För att en förändring skall ske hos eleven bör den komma från eleven själv. I detta syfte är det fostrande samtalet att föredra framom kvarsittning.

Diskussioner kring de övriga punkterna i Revidering av grundskolelagen:

3. Barnomsorgen

Förskolan bör samordnas med skolan.

8. Religionsundervisningen

Religionsundervisningen bör vara konfessionslös för att kunna möta framtidens sekulariserade samhälle. En konfessionslös obligatorisk religionsundervisning skulle ge alla elever samma grund att stå på. Dagens upplägg tar onödigt mycket resurser från andra viktiga ämnen.

9. Läroplikt i hemmet

Gruppen håller med om skoldirektörernas skrivning. Om inte föräldrarna uppfyller de krav som stipuleras i läroplanen skall rätten till hemundervisning vara förverkad.

15. Valfria läroämnen

Ta bort begränsningen kring vilka språk som kan läsas som valfria i grundskolan. Fler språk behöver möjliggöras genom att kursplaner införs i grundskolans läroplan för landskapet Åland.

Sakkunniggrupp 2 – Förundervisning/nybörjarundervisning

Punkt 3 från PM "Sammanställning av diskussioner under skoldirektörmöten 2016"

(Barnomsorgen)

Marika Kevin (ordf./sekr), klasslärare

Lisbeth Brunila, förskolelärare

Christian Eriksson, förskolelärare

Kjell Nilsson, bildningsdirektör

Ulla Rindler- Wrede, socialinspektör

Förundervisning/nybörjarundervisning

Förslag till förändring

- Barnomsorg och förundervisning överförs till utbildningssektorn, och regleras i en lag om grundläggande utbildning
- En elevvårdslag som täcker åldrarna 1-16 år
- En revidering och modernisering av läroplanerna för att anpassas till de nya strukturerna
- Fortbildningssatsning för befintlig personal för att stöda den nya strukturen
- Kompetensförsörjningen inom barnomsorgen säkerställs genom initiativ i landskapet

Målsättning

- Säkerställa likvärdigheten för alla barn på Åland inom barnomsorg och skola
- Att säkerställa pedagogiskt ledarskap för barnomsorgen på hela Åland
- Att inom ny, gemensam lag för barnomsorg och grundskola se det livslånga lärandet i ett 1-16 perspektiv
- Att synkronisera målformuleringar, värdegrundsbegrepp och läroplaner
- Att genom en gemensam förvaltning möjliggöra samsyn och uppnå samordningsfördelar
- Att genom organisatorisk förändring uppnå ökad flexibilitet i den sammanhållna verksamheten

Motivering

- Målsättningen uppnås genom föreslagen förändring av organisation och lagstiftning

Konsekvenser av förslaget:

- Förändrat synsätt på lärandeprocessen, till ett 1-16 perspektiv. Barnomsorg och förundervisning är pedagogisk verksamhet och omsorg
- Förenklad överföring av information, smidigare kommunikation mellan barnomsorg och skola
- Arbetsplaner, läroplaner och värdegrunder synkroniseras
- Gemensam personal underlättar möjligheter att exempelvis assistent kan följa barn från daghem till grundskola
- Helhetsmässig syn på personalfrågor och ökad förståelse för de olika professionernas yrkeskunskaper (pedagogisk infärgning)

- Fortbildningssamordning
- Samordningseffekter vid framtida byggande, beaktande fysisk närhet mellan skola/daghem, gemensamma kök, gymnastiksal och idrottsplaner etc.
- Möjlighet till samordningsvinster inom administration och IT
- Möjligheter till samordningsvinster gällande språkstöd, särskilt stöd etc.
- Möjlighet att flytta budgetmedel, att flytta, låna och byta inventarier/möbler/arbetsmaterial
- Underlättar vid planering av sommarbarnomsorg och sommarfritidshem
- En gemensam organisation ger ökad flexibilitet vid övergång förundervisning – skola

Farhågor:

- Kamp om resurser mellan skola och daghem/förskola
- Varje förändring kräver extra ansträngning i ett övergångsskede
- Utvidgat ansvarsområde för chefen
- Risk för ”skolifiering” av förundervisningen

Bilaga 1 – Översiktsbild av föreslagen organisation

Arbetsgruppens förslag

- En och samma lag 1-16 år
- Förundervisningen lokaliserad i barnomsorgen (alternativt i skolmiljö)
- Barntädgårdslärare eller F-3 lärare ansvarar för övergripande ledning och planering av förundervisningen
”Infärgningen av de olika stadiernas pedagogik sker genom lärarkompetenserna”
- Grunderna för förundervisningen revideras och moderniseras, blir i tillämpliga delar även läroplan för småbarnsfostran
- Möjlighet att behålla ett åldersintegrerat arbetssätt kvarstår
- En gemensam heltäckande elev-vårdslag slås fast
- Gemensam fortbildningssatsning görs för barntädgårdslärare/grundskollärare om förundervisningspedagogiken

Barnet 7 år _____

Barnet 6 år _____

Barnet 9 månader _____

utbildningssektorn

Gemensam lag för barnomsorg och grundskola

Läroplan för grundskolan 7-15 år

Rätt till förundervisning 20 h

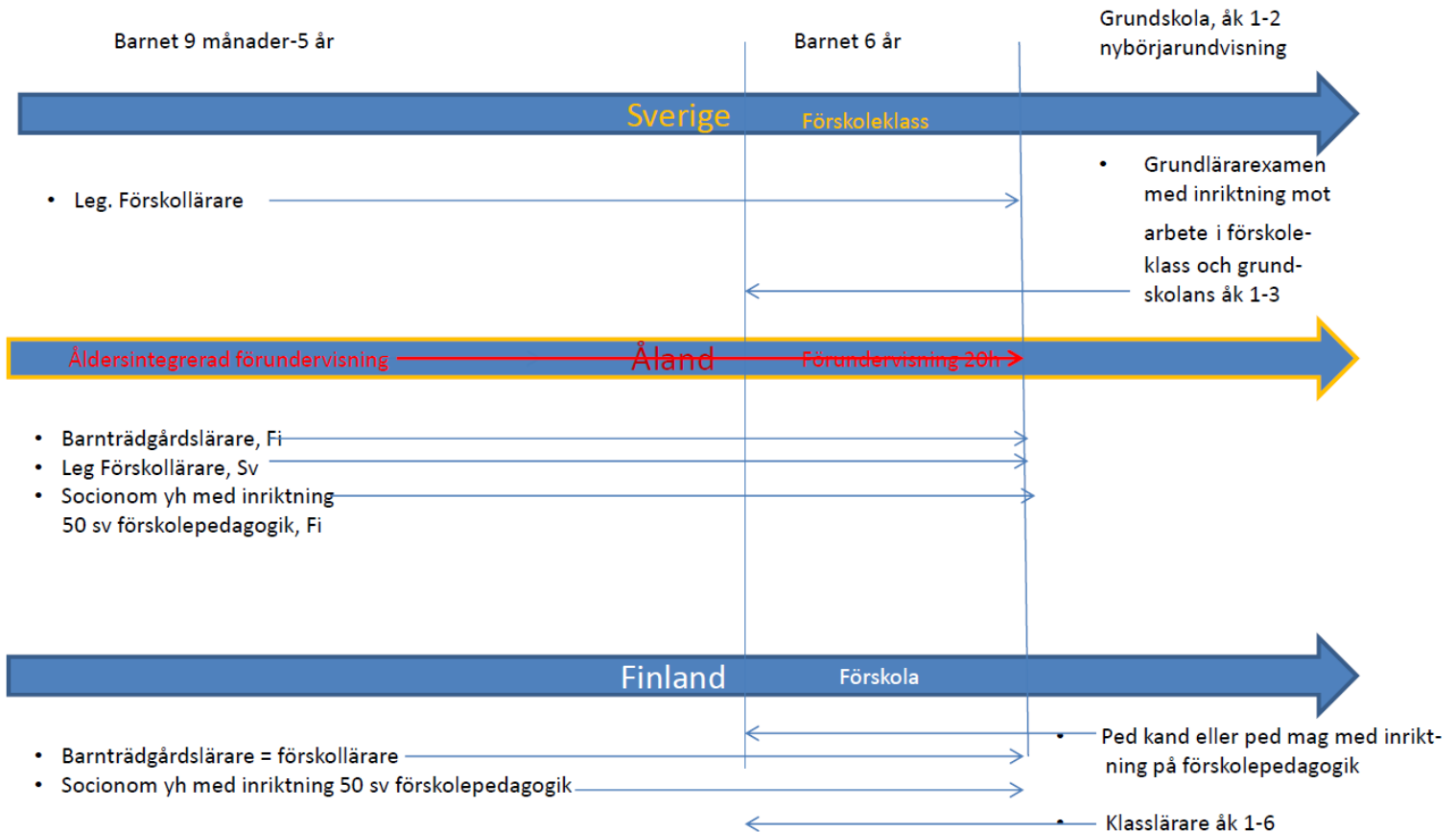
småbarnsfostran + åldersintegrerad förundervisning
leds av reviderade Grunder för förundervisningen

Bilaga 2 - Framtida kompetensförsörjningsbehov

kommun	totalt	andel behöriga	5 år	10 år	socionom yh	annan utbildn.	
Finström	15	15	2	3	1	3	
Saltvik	8	6	1	3	1	7	
Föglö	2	2	0	0	0	2	
Lemland	10	9	0	0	1	1	
Kumlinge	1	1	0	0	0	1	
Vårdö	2	1	0	0	0	1	
Eckerö	4	4	2	0	0	0	
Lumparland	2	2	0	0	0	0	
Brändö	2	2	0	0	0	2	
Geta	2	1	0	0	1	0	
Hammarland	9	9	1	0	0	0	
Jomala	26	26	3	3	1	0	
Mariehamn	55	52	14	15	0	3	
Kökar							
Sund	4	3	2	0	0	1	
Sottunga	0	0	0	0	0	0	
sammanlagt	142	133	25	24	5	21	
Av andelen behöriga barnträdgårdslärare, 133 st går 49 st i pension inom 10 år. Detta utgör 37%.							

Bilaga 3 – Behörighetsöversikt

Behörigheter för förskola/förundervisning inom barnomsorg och skola i Sverige, Åland och Finland

Bilaga 3 – Referenser

- "Mot en gemensam förvaltning för barnpedagogiken och undervisningssektorn"
- En utredning om reformering av dagvårdens förvaltningsgren av undervisningssektorns fackorganisation OAJ och Barnträdgårdsläraryrket, 2006
- "Tio år efter förskolreformen" Skolverket, 2008
- Esiykset/he/2012/20120159 finlex.fi/sve

Sakkunniggrupp 3 – Specialundervisning och bedömning

Punkt 10, 13, 14, 18 och 19 från PM ”Sammanställning av diskussioner under skoldirektörmöten 2016”

(Elevvården, Teckenspråk, Jämlikhet, Sjukhusundervisning, Specialundervisning)

Cecilia Johansson (ordf./sekr), skoldirektör

Gerts Friman, rektor

Marianne Häggblom, skolföreståndare

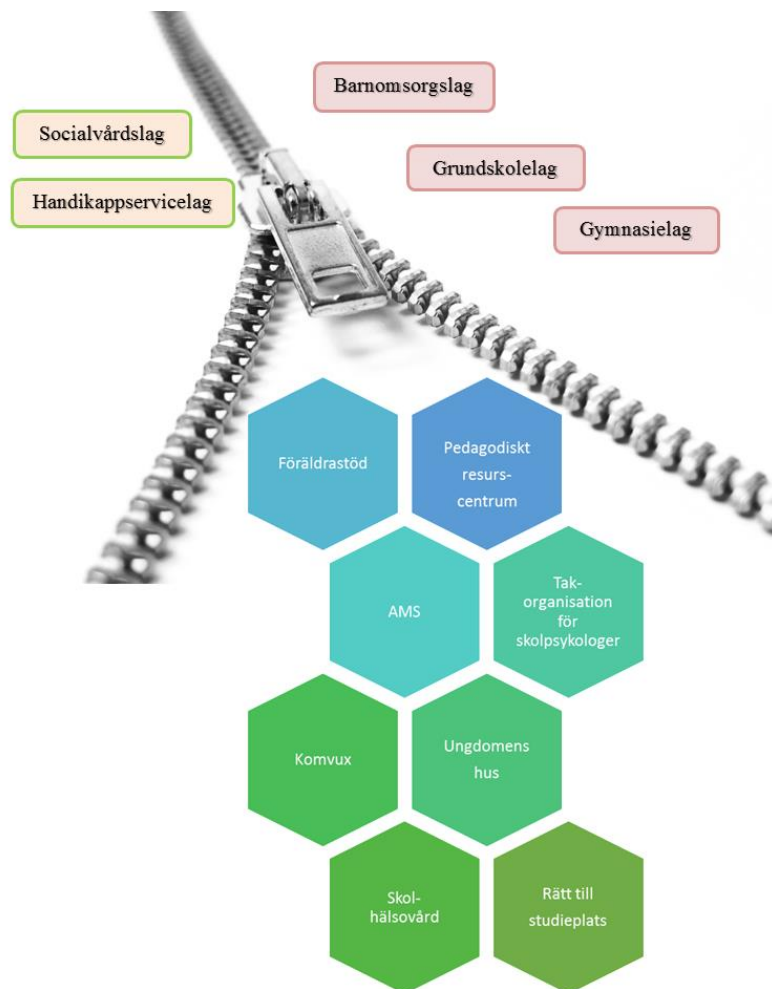
Gudrun Jansson, specialklasslärare

Kaj Törnroos, bildningschef

Elevvården

Förslag till förändring

En helt ny lag för elev- och studerandehälsa skrivs utifrån den finska lagen om elev- och studerandevård.

Målsättning

- Lagen skall vara gemensam för barnomsorg, grundskola och gymnasialstadiet på ett sektorövergripande plan.
- Lagen skall vara en sammanfogande länk för elevvårdsfrågor från barnrådgivning till gymnasiets studerandehälsa.
- Ett gemensamt huvudmannaskap för personal inom elevhälsan t.ex. psykologer, kuratorer, skolhälsovård, AMS (Ung resurs, Katapult, ungdomslotsar) och Komvux.
- Tydliggöra ansvarsfördelning och arbetsgång inom elevvårdsarbetet mellan skola/ barnomsorg, socialväsendet och ÅHS/BUP.
- Elevhälsan skall vara förebyggande. Samtliga aktörer skall vara inblandade i det förebyggande arbetet, inte bara när eleven kraschar.
- Allas rätt till studieplats efter grundskolan.
- Stöd till föräldrar.

Motivering

- Ansvarsfördelningen måste tydliggöras! Idag hamnar allt mer i knät på den pedagogiska personalen på bekostnad av undervisningen. Mycket faller mellan stolarna.
- Skapa gemensam grund för sociala sektorn, barnomsorg och skola.
- Snabbare och effektivare handläggande.
- Antalet elever som är "icke undervisningsbara" ökar och avsaknaden av barnpsykiatri märks.
- Skolans uppdrag att undervisa. Elevvårdens uppdrag är att förebygga och sjukvården att behandla.
- Arbetssituationen gör att personalen inte kan jobba inom avtal längre.

Teckenspråk

Förslag till förändring

Skrivningen är bra i finsk lagstiftning.

Undervisa i teckenspråk eller undervisa på teckenspråk. Tydlighet.

Vad finns i handikappservicelagen?

Målsättning

Åländska hörselskadade barn skall kunna ha Åland som ett fungerande alternativ för sin skolgång.

Motivering

Vi vet för lite om annan lagstiftning beträffande hörselskadades rättigheter.

Allas tillgång till utbildning (Jämlikhet)

Förslag till förändring

Perspektivet borde vara 0-21 år för större kontinuitet och förutsägbarhet.

Ungdomens rätt/ skyldighet till studievägledning och studieplats fram till dess att den studerande erhåller ett godkänt grundskolebetyg eller max 21 års ålder.

Målsättning

Utbildningsmöjligheter för elever överförda till mångprofessionellt stöd.

Möjlighet till egen försörjning genom arbete.

Större flexibilitet i utbildningssystemet. Möjlighet att individuellt minska timmarna i teoretiska ämnen och öka i yrkesrelaterade ämnen.

Skapa resurscentrum för individanpassad skolgång för elever med särskilda behov t.ex.

Naturbruksskolan.

Motivering

Vad ska eleverna ha med sig till framtiden? Istället för kunskap ska man träna upp en beredskap.

En skola för alla – skolan måste klara av det. Resurser, kunskap och vilja till samordning måste finnas.

Elever som idag inte passar in skolans fyrkantiga system behöver erbjudas andra alternativ än

hemundervisning. En skola med utgångspunkt i det praktiska.

Sjukhusundervisning

Behandling inom barnpsykiatri saknas, vilket ställer enorma krav på elevvården/ skolorna.

Förslag till förändring

Samma lagstiftning som finns i riket kan användas på Åland. Skillnaden i vårt fall är att ÅHS ansvarar för att undervisningen blir av och är länken mellan behandlande enhet och elevens skola.

Målsättning

Sjukhusundervisningen bör i så hög grad som möjligt ske på Åland.

Elever som inte kan vara i sin vanliga skola har rätt till sjukhusundervisning.

Motivering

Sjukhusundervisningen bör omfatta: (enl. Helsingfors stad)

- elever inskrivna på sjukhus
- elever som hör till barn- och ungdomspsykiatri
- elever i riskzonen för utslagning som på grund av hälsoskäl inte kan gå i den egna skolan
- elever i kö till en neurologisk eller psykiatrisk avdelning

Specialundervisning

Förslag till förändring

Beskriva stödformerna och när man har rätt till dem i lagtext sedan beskrivning i förordning och läroplan av den modell som gäller för tillfället. Se landskapslag om gymnasieutbildning § 14.

Samma vokabulär som i trestegsstödet bör finnas i lag-/förordningstexterna.

I lagen behöver det ses över vilka tjänster som kan inrättas i grundskolan, t.ex. specialpedagog, skolvärd, elevassistent, skolgångsbiträde, fritidspedagog mm.

Målsättning

Utvärdera trestegsstödet.

Motivering

Trestegsstödet är nytt och inte ännu utvärderat vilket gör det svårt att säga något ännu.

Bedömning

Förslag till förändring

- Bedömningen behöver nämnas i lag eftersom det är en väsentlig del av skolgången samt för att garantera elevernas rättssäkerhet. Lagen om bedömning behöver beskriva vem som ansvarar för vad på vilken nivå.
- Har man en övergripande skrivning om elevbedömning i lagtexten måste det finnas tydligt beskrivet i förordning och sedan riktlinjer och kriterier i läroplanen.
- Tillvägagångssättet vid beslut om kvarstannande på klass, disciplinära åtgärder mm behöver nämnas i lagen och tydliggöras i förordningen och läroplanen för att få en transparent behandling av ärenden samt klara föreskrifter om vem som beslutar vad och vart besvär/rättelseyrkan skall riktas.
- Bedömningen i grundskolan består av två olika bedömningssystem. Meritvärderande bedömning som är avgångsbetyg och bedömning under studiernas gång, formativ bedömning. Dessa två får man inte blanda ihop.
- Betygens offentlighetsprincip? Enbart meritvärderande bedömning bör vara offentlig.

Målsättning

- Få elevbedömningen så rättssäker och tydlig som möjligt.
- Lagen skall inte beskriva vad och hur elevbedömning ska ske utan på vilka förvaltningsnivåer bedömning, formulär och kriterier skall skötas.

Motivering

- Inget om bedömning finns i dagens lagstiftning. Läroplanen kan inte ersätta lagtext.

Övriga frågor som diskuterades och behöver ses över

- Tydliga mål för läroämnena och tydliga kriterier för bedömningen saknas. Elevexempel som bedömningsunderlag. Bör finnas i läroplanen.
- Bedömning av hemundervisningselever, var skall det beskrivas?
- Skall vi ha vitsordet 4, vilket betyder underkänd?
- Bedöma vad eleven kan, inte vad de inte kan.

Sakkunniggrupp 4 – Alternativa skolformer

Punkt 5, 9, 11 och 17 från PM "Sammanställning av diskussioner under skoldirektörmöten 2016"

(Distansundervisning, Läroplikt i hemmet, Skolbibliotek, Ersättande skolor)

Kerstin Lindholm (Ordf./Skr.), skoldirektör

Per-Olof Friberg, skoldirektör

Susanne Guildford, lektor

Jonas Himmelstrand, för hemunderv., chef sv. Neufeld institutet

Elsbeth Randelin, skolbibliotekarie

Erica Scott, konsult strategisk hållbarhet

Sebastian Sundblom, skolföreståndare

Distansundervisning

Förslag till förändring

Grundskolelagen skall göra det möjligt att bedriva distansundervisning.

Med distansundervisning avses en undervisning som man kan ta del av med hjälp av digitala verktyg och där läraren kan finnas med i realtid. Läraren och eleven är inte i samma rum.

Distansundervisning ges av en i annan skola anställd lärare i ämnet. I mottagande skolor skall finnas pedagogisk personal som ansvarar för eleverna. Distansundervisning får ges i skolor som saknar behöriga lärare i ämnet eller om gruppstorlekarna blir för små.

Om andra skäl än ovan nämnda föreligger kan landskapsregeringen bevilja tillstånd till distansundervisning där det finns ett pedagogiskt mervärde till exempel i skärgårdsskolor, alternativa skolor och för elever som behöver flera utmaningar.

Målsättning

Att säkerställa en likvärdig undervisning för alla grundskoleelever. Varje grundskola i land-skapet Åland har möjlighet att ta emot och i mån av resurser ordna distansundervisning.

Syftet är inte att nå en personell och ekonomisk inbesparing för grundskolan. Den direkta kontakten mellan lärare och elev är fortsättningsvis det väsentligaste.

Motivering

Denna undervisningsform kan även ske inom en skola så att en lärare gör en introduktion i ett ämne för flera klasser samtidigt dvs undervisningen kan ske i olika lärmiljöer.

Det har varit svårt att få tag på behöriga lärare i vissa regioner på Åland. Framförallt i frivilliga språk har det i allmänhet inte blivit tillräckligt stora grupper. I skolor där elevunderlaget har minskat har det inneburit svårigheter att skapa ändamålsenliga grupper och sålunda skapa attraktiva lärarjobb.

Lärmiljön ska vara trygg och eleverna ska övervakas och handledas enligt samma principer som i andra undervisningssituationer. Pedagogisk personal ska värna om undervisningsgruppens trygghet, säkerhet och välbefinnande samt trygga elevernas möjligheter till kommunikation som främjar lärande.

En slutrapport från FUS-projektet kommer att sammanställas av projektledaren under sommaren. I övrigt hänvisar gruppen till nämnda rapport.

Läroplikt i hemmet

Förslag till förändring

En vårdnadshavare för ett läropliktigt barn som studerar hemma ska se till att barnet tillägnar sig sådana kunskaper och färdigheter som anges i Landskapet Ålands läroplan för grundskolan eller motsvarande. Gruppen föreslår att ett kompetenscentrum inrättas för hemundervisning i syfte att utöva tillsyn över läroplikten och ge stöd till vårdnadshavare, skolor och kommuner. Till kompetenscentret anställs en eller flera resurspersoner beroende på antalet barn som uppfyller läroplikten i hemmet.

En kommun eller ett kommunalförbund är huvudman för ett sådant kompetenscentrum. De hemundervisande elevernas hemkommuner betalar en ersättning per elev till upprätthållaren av kompetenscentret. Ersättningen tas från de landskapsandelar som kommunen erhåller för barn som är skrivna i kommunen och erhåller hemundervisning. Gruppen föreslår att i lag intas stadganden att en kommun som har hemundervisande barn är skyldig att erlagga ersättning till kompetenscentret (jämför träningsundervisningen).

Kompetenscentret leds av en styrgrupp som utses av huvudmannen och består av vårdnadshavare till hemundervisande barn, sakkunniga inom hemundervisning och en förtroendevald som är representant för huvudmannen. I styrgruppen föreslås att hälften av ledamöterna är vårdnadshavare. Resurspersonen behöver vara en person som är intresserad av hemundervisning, förstår särskilda förutsättningar som i vissa avseenden skiljer sig starkt från skola och beredd att fortbilda sig om lärandeformen hemundervisning.

För att uppfylla läroplikten i hemmet tas en första kontakt med tjänstemannen på kompetenscentret för ett orienterande samtal. I samband med detta lämnas en avsiktsförklaring där vårdnadshavarna beskriver hur man avser att arbeta för att uppfylla läroplikten i hemmet. Denna skall vara skriven på svenska.

Både vårdnadshavare och kompetenscentret skall vara överens om avsiktsförklaringen.

Inlämnandet av denna avsiktsförklaring är en förutsättning för att få uppfylla läroplikten i hemmet.

Samtidigt skriver vårdnadshavarna under på att de övertar ansvaret för sitt barns lärande.

Efter överenskommelsen med kompetenscentret anmäler vårdnadshavaren skriftligt till skolmyndigheten i hemkommunen om att läroplikten fullgörs i hemmet. Anmälan görs läsårsvis och bör göras inom april månad före skolstarten i augusti.

Barn i behov av mångprofessionellt stöd kan få läroplikten i hemmet prövad från fall till fall av kompetenscentret i samarbete med specialister och vårdnadshavare.

De som uppfyller läroplikten i hemmet har samma rättighet till skolhälsovård, skoltandvård och bibliotekspedagog som grundskolans elever har.

Kompetenscentret utövar varje termin tillsyn över elevens utveckling och framsteg i förhållande till läroplanen.

Efter tillsynen sammanställer tjänstemannen på resurscentret en skriftlig redogörelse över den läropliktiga framsteg som sedan sänds till vårdnadshavaren. Till skolmyndigheten redovisas endast godkänt eller ej. Redogörelsen är inte ett betyg.

Tillsynen:

- Vårdnadshavarna skall i god tid innan tillsynstillfället lämna in en redogörelse för periodens arbete. Denna ligger till grund för tillsynen som sker två gånger per år.
  - Tillsynen tar fasta på barnets framsteg genom diskussioner, skriftliga och muntliga prov, praktiska prov eller studier och portfolier som beskriver studieresultaten.
  - Om barnets framsteg vid tillsynen är väsentligt lägre än vad som rimligen kan förväntas efter en termin skall tjänstemannen på kompetenscentret för hemundervisning meddela vårdnadshavarna detta så att de kan åtgärda bristerna under kommande termin.
  - Om detta inte fungerar efter en termin så kan tjänstemannen välja ett nytt tillfälle efter sex veckor. Detta kan upprepas.
  - Om ingen av barnets vårdnadshavare har svenska som modersmål skall särskild tillsyn ägnas åt kunskaperna i ämnet svenska. Vårdnadshavarna kan be om hjälp med undervisningen i svenska från kompetenscentret.
  - Om tjänstemannen bedömer att förutsättningarna för läroplikt i hemmet allvarligt kan ifrågasättas så sammankallas styrgruppen för ställningstagande.
  - Om en majoritet i styrgruppen anser att förutsättningarna att uppfylla läroplikt i hemmet inte föreligger meddelas ansvarig skolmyndighet i barnets hemkommun.
  - Ansvarig myndighet för skolfrågor i elevens hemkommun kan avbryta hemundervisning efter rekommendation från styrgruppen.
  - Om barnets utveckling och lärande under ett läsår uppvisar allvarliga brister kan skolmyndigheten i barnets hemkommun välja att inte tillåta fortsatt hemundervisning. Som grund för detta skall finnas ett utlåtande från styrgruppen på kompetenscentret.
- Vid ett sådant ärende ska vårdnadshavarna och eventuellt biträde kunna närvara. Det föreligger besvärsmått i enlighet med kommunallagens bestämmelser över ett beslut från skolmyndigheten att inte bevilja fortsatt hemundervisning, dvs. rättelseyrkande, besvär till förvaltningsdomstol och högsta förvaltningsdomstol.

Om vårdnadshavaren vill att den läropliktiga ska få ett betyg, som motsvarar avgångsbetyget från grundskolan, där man antecknar de fullgjorda studierna samt där kunskapsnivån är bedömd måste den läropliktiga godkännas i en särskild examen. Meddelandet om denna särskilda examen bör göras minst ett år i förväg. I denna särskilda examen bedöms kunskaperna i relation till de mål som bestämts i Landskapet Ålands läroplan för grundskolan. Den särskilda examen utförs av ämneslärare i grundskolans högstadium. Vid bedömningen använder ämnesläraren de kriterier för slutbedömning som ingår i läroplansgrunderna.

Följande betyg kan ges för studier som avlagts genom särskild examen:

- Betyg över fullgjord ämneslärokurs i den grundläggande utbildningen (avläggande av lärokursen i ett visst läroämne)
- Betyg över delvis fullgjord lärokurs i den grundläggande utbildningen (till exempel avläggande av lärokursen i en viss årskurs)
- Betyg över fullgjord lärokurs i alla ämnen i grundskolan (motsvarar avgångsbetyget från grundskolan)
- För elever i behov av mångprofessionellt stöd prövas förutsättningarna för avgångsbetyg från grundskolan från fall till fall.

Målsättning

Hemundervisning är ett av flera utbildningsalternativ på Åland.

Gruppens förslag är ämnat att bygga upp en hållbar struktur som gör det möjligt att ta emot fler som vill uppfylla läroplikten i hemmet på Åland samt att med ett nytt regelsystem för hemundervisning och ett nytt kompetenscenter införa hemundervisning som ett tryggt alternativ att uppfylla läroplikten i landskapet Åland.

Motivering

Genom de nya föreslagna stadgandena kan landskapet Åland tryggt välkomna familjer som flyttar till Åland i förvisning om att barnen kommer att kunna uppfylla sin läroplikt antingen i hemmet eller i skolan. De inflyttade familjerna är en resurs för det åländska samhället att ta vara på.

Gruppens förslag är att hemundervisarna tryggt kan, med stöd av lag, se till att deras barn uppfyller läroplikten i hemmet. Kompetenscentret är en garanti för likabehandling.

Hemundervisning är ett annat sätt att lära sig på och skiljer sig från grundskoleundervisning så även av den orsaken behövs ett eget kompetenscentrum som stöd för hemundervisarna och kommunerna.

Detta kompetenscentrum tryggar jämlikheten över hela Åland för de barn som har läroplikt i hemmet. Samhället kan genom gruppens föreslagna bestämmelser och kompetenscentret tryggt förlita sig på att hemundervisning är en fullgod alternativ läroform för att uppfylla läroplikten.

Om gruppens förslag omfattas kan landskapet Åland, precis som på samma sätt som till familjer som väljer att flytta till Åland för sina barns skolgång i grundskolan även tryggt välkomna familjer som vill att barnens läroplikt skall fullgöras i hemmet.

Det som föreskrivits om tillsynen är ämnat att trygga att barnen de facto uppfyller läroplikten i landskapet Åland.

Varje grundskola skall i mån av möjlighet låna ut de läromedel som används i skolan till kompetenscentret.

Alternativa skolor/ersättande skolor

Förslag till förändring

Arbetsgruppen anser att grundskolelagen fortsättningsvis skall göra det möjligt att inrätta alternativa skolor på Åland. De alternativa skolorna skall bygga på vedertagna pedagogiska alternativ. Den alternativa skolans värdegrund får inte stå i strid med grundskolans målparagraf.

Det tidigare namnet ersättande skolor byts till alternativa skolor.

Landskapsregeringen kan bevilja enskilda personer samt registrerade sammanslutningar och stiftelser tillstånd att i egenskap av huvudman inrätta skolor som alternativ till grundskolan, alternativa skolor, om undervisningen grundar sig på ett internationellt erkänt pedagogiskt system som väcker respekt i ett demokratiskt samhälle och inte är oförenligt med mänsklig värdighet.

Antagningskriterierna för elever till de alternativa skolorna är desamma som i den ordinarie grundskolan, d.v.s. ingen elev får väljas bort förutom av utrymmesskäl.

Undervisningen skall vara offentlig på samma sätt som i grundskolan.

Administrationen och förvaltningen av skolan sköts av en direktion som utses av huvudmannen för skolan. Landskapsregeringen kan utse en representant till direktionen. Landskapsregeringen handhar den allmänna tillsynen och övervakar verkställigheten av denna lag. Landskapsregeringen godkänner den alternativa skolans läroplan och direktionen den årliga arbetsplanen. Varje ämne skall ha en kursplan.

Ålands landskapsregering har tillsynsansvar som ska vila på elevdokumentation i enlighet med skolans pedagogiska inriktning och direktionens uppföljning av hur läroplanen implementeras.

Landskapsregeringens årligen fastställda belopp per elev i grundskolan skall av landskapsregeringen utbetalas till den alternativa skolans huvudman. Den alternativa skolan föreslås få samma status som en enskild kommun har när beloppen beräknas d.v.s. 0 – 40 elever ger ett högre belopp liksom för grundskolorna. Samma intervalluppdelning som för grundskolorna tillämpas. Den alternativa skolan är avgiftsfri och skolavgifter får inte uppbäras från elevernas vårdnadshavare. Den alternativa skolan får inte drivas i vinstsyfte, eventuellt budgetöverskott återinvesteras i verksamheten.

För elever med behov av mångprofessionellt stöd kan den alternativa skolan söka tilläggsfinansiering hos finansären.

Grundskolelagen skall göra det möjligt med ett pedagogiskt och strukturellt samarbete mellan en grundskola och alternativa skolor. En alternativ skola kan lämpligen förläggas i eller i nära anslutning till en grundskolebyggnad så att grundskolans gymnastik-, musik och slöjdsalar kan hyras. Vidare ger det möjlighet till samarbete gällande digital utrustning, skollunch och skolskjuts m.m. Pedagogiskt ligger det nära tillhands att samarbeta med grundskolan gällande behov av specialpedagogiska lösningar.

Gruppen vill att den alternativa skolans elever skall ha tillgång till skolhälsovård, skoltandläkare och eventuellt andra rättigheter som elever i grundskolan har. Andra elevvårdande insatser som skolkurator kan den alternativa skolan välja att ordna själv eller köpa tjänsterna från ett skoldistrikt. Eleverna i den alternativa skolan ska också ha tillgång till bibliotekspedagog.

Elever i alternativa skolor ges möjlighet till skolskjuts som ordnas av en närliggande grundskola mot en skälig avgift.

Målsättning

Att ge vårdnadshavare på Åland en verklig möjlighet att välja sin skolgång för sina barn oavsett i vilken kommun barnen bor.

Motivering

Nuvarande grundskolelag ger visserligen möjlighet till alternativa skolor i landskapet men det har i praktiken visat sig att de åländska kommunerna har olika vilja till att bidra med finansieringen. På Åland finns för tillfället en ersättande skola.

Nuvarande grundskolelag gör det inte möjligt för den ersättande skolan att långsiktigt och tryggt planera sin verksamhet. Om samma belopp för en elev i grundskolan ges till den alternativa skolan blir finansieringen tryggad. Ålands landskapsregering skall dessutom genom tillsyn säkerställa skolans pedagogiska integritet.

Den av landskapsregeringen antagna trestegsmodellen för stöd för elevens lärande och skolgång ska också gälla för elever i den alternativa skolan dvs. eleverna har rätt till allmänpedagogiskt stöd, specialpedagogiskt stöd och mångprofessionellt stöd.

Ett samutnyttjande av grundskolans lokaler och personal borde inte innebära ett hot mot den alternativa skolans identitet men skulle vara till fördel både för grundskolan och för den alternativa skolan.

Skolgång i andra kommuners grundskolor

Förslag till förändring

Arbetsgruppen anser att vårdnadshavarna bör ha valfrihet att välja barnets skolgång i andra kommuners grundskolor.

Elevens hemkommun står för kostnaderna till mottagande skola. Vårdnadshavarna är dock skyldiga att själva ordna och bekosta skolskjuts till mottagande skola.

Målsättning

Att ge vårdnadshavare på Åland en verklig möjlighet att välja sin skolgång för sina barn oavsett i vilken kommun barnen bor.

Motivering

Enligt gällande grundskolelag har en elev rätt att gå i den grundskola till det distrikt eleven hör.

Vårdnadshavare kan ansöka om att barnet skall få gå i en annan kommuns skola. Kommunerna har olika synsätt, en del kommuner avslår i princip alla sådana ansökningar medan andra kommuner är mer villiga till bifall. Vårdnadshavarnas skäl till att byta skola varierar varav följande kan nämnas:

- Vårdnadshavare flyttar isär och bosätter sig i olika kommuner
- Mor- och farföräldrar bor i annan kommun och kan bistå med barnets tillsyn efter skolan
- Vårdnadshavares arbetsplats är belägen i en annan kommun och arbetstiderna kan anpassas till skolans så att barnet kan få skjuts med sina vårdnadshavare

- Vårdnadshavare kommer i konflikt med skolan
- Barnet trivs inte i "sin" skola

Arbetsgruppen föreslår att lagstiftningen ändras så att vårdnadshavare kan välja grundskola för sina barn. Valet skall göras i god tid innan ett nytt läsår. Den mottagande skolan kan säga ja i mån av plats men ingen elev får väljas bort av andra orsaker än utrymmesskäl.

Arbetsgruppen anser att en ändring av lagen skulle få mycket stor betydelse för enskilda vårdnadshavare och barn. Någon större ekonomisk betydelse torde inte ändringen medföra.

Alternativ skolform för barn med särskilda behov

Det har framkommit behov av en skolform för barn med framförallt autismspektrum och elever med grav ADHD som inte klarar av den vanliga grundskoleundervisningen. Barnen passar inte in i nuvarande specialklasser eller träningsundervisningen utan kommunerna har för varje enskilt barn fått göra särskilda lösningar. Dessa har varit dyra och ofta inte helt ändamålsenliga.

Trots att det inte ingår i arbetsgruppens uppgift så ser vi ett behov av ett resurscentrum för dessa barn. Ett resurscentrum där dessa elever kan få sin skolgång helt eller delvis ordnad, läroplikten uppfylls, barnet får hjälp med socialiseringsprocessen till samhället och ges förutsättningar till fortsatta studier efter grundskolan.

Om kommunernas nuvarande stora satsningar på enskilda elever samlas till ett resurscentrum ges det möjlighet till en kraftfullare och kompetentare satsning på dessa elever.

Gruppen har noterat att vid Kyrkby högstadieskola finns redan träningsundervisningen och det borde finnas synergieffekter inom terapiområdet om centret förläggs i nära anslutning till den.

Skolbibliotek

Förslag till förändring

Det läsfrämjande arbetet är så viktigt och betydelsefullt att det skall inrättas tjänster som bibliotekspedagoger. Varje grundskola på Åland skall ha tillgång till en bibliotekspedagog.

Centralbiblioteket på Åland skall vara huvudman för bibliotekspedagogerna.

Mariehamns stad har redan en skolbibliotekarie per skola. Det behövs ytterligare minst tre bibliotekspedagoger som jobbar med Norra Ålands högstadieskolor, Södra Ålands högstadieskolor och skärgården. Syftet med bibliotekspedagogen är att hela Åland får samma förutsättningar i den läsfrämjande verksamheten.

Ett skolbibliotek skall finnas i direkt anslutning till varje grundskola. Bibliotekspedagogen ansvarar för skolbiblioteken och värnar om det kulturella i det åländska samhället såsom koordinering av författarbesök, olika temautställningar, bokutgivning och andra kulturella begivenheter.

Målsättning

Målet är att alla barn – oavsett i vilken kommun man bor – får stöd med sin läsning under hela grundskolan och att alla lärare oavsett vilken skola man jobbar på – kan få stöd i undervisningen och upplysning om den senaste litteraturen som kan gynna den egna utvecklingen som pedagog och läsfrämjare.

För att trygga vårt demokratiska samhälle krävs det att våra barn och ungdomar lär sig läsa, förstår det de läser och utvecklar ett kritiskt tankesätt med kunskap om hur man kontrollerar källor och varför det är nödvändigt att göra så.

Skolbiblioteken skall vara ett pedagogiskt centrum för skola och lärande.

Motivering

Det har uppdagats i nationella undersökningar att eleverna klarar sig bra rent kunskapsmässigt men sämre i läsning och då framförallt pojkar. Därför behövs satsningar på den läsfrämjande verksamheten. Alla elever ska få träffa en utbildad bibliotekspedagog regelbundet under skolåret. Bibliotekspedagogen är en lärare med biblioteks erfarenhet och intresse för barn- och ungdomslitteratur eller en utbildad bibliotekarie med pedagogik.

Skolorna få ta del av en välformulerad läroplan för skolbibliotek som tangerar läroplanen i svenska för varje årskurs men som lämnar öppet för samarbete när det gäller läsprojekt och undervisning i källkritik. Det är viktigt att etablera förutsättningar för läsare från lågstadiet att fortsätta med sin läsning på högstadiet. Bibliotekspedagogens verksamhetsområde skall vara barn i åldern 5 – 18 år.

Alla bibliotekspedagoger/skolbibliotekarier på Åland bör träffas regelbundet, utbyta idéer och erfarenhet. Fortbildning tillsammans med kommunbibliotekarier rekommenderas. Nyckelordet är samarbete.

Sakkunniggrupp 5 – Demokratisk fostran

Punkt 8, 15, 11 och 21 från PM "Sammanställning av diskussioner under skoldirektörmöten 2016"

(Religionsundervisningen, De valfria läroämnena, Integration-Svenska som andraspråk)

Johanna Fogelström-Duns (Ordf./Skr.), integrationssamordnare

Sune Alén, lärare

Lotta Angegård, Rädda barnen/vik verksamhetsledare

Michael Gunell, lärare

Lena Torrkulla-Hannus, lärare

Målsättningsparagrafen

Nuvarande lagtext 2§

2 §. Målsättning

Grundskolan skall ge en allmänbildande grundutbildning.

Den skall i sin undervisning och övriga verksamhet ge alla elever möjlighet att inhämta och utveckla sådana kunskaper och färdigheter som behövs för en harmonisk och allsidig personlighetsutveckling. I samarbete med hemmen skall grundskolan stöda elevernas utveckling till kreativa och ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar, som har ett sunt självförtroende.

Undervisningen skall ge eleverna insikter i och förståelse för den åländska självstyrelsen, demilitariseringen och kulturen. Verksamheten skall främja demokratiska värderingar, internationell förståelse, jämställdhet mellan könen och fredsvilja. Den skall utformas i enlighet med principerna om människors lika värde. Verksamheten i grundskolan skall bygga på ekologiska grundprinciper och präglas av respekt för och hänsyn till miljön.

Förslag till förändring:

Grundskolan skall ge en allmänbildande grundutbildning och ge eleverna verktyg som främjar deras möjligheter till livslångt lärande. Den skall i sin undervisning och övriga verksamhet ge alla elever likvärdiga möjligheter att inhämta och utveckla sådana kunskaper och färdigheter som behövs för en harmonisk och allsidig personlig utveckling. Grundskolan ska vara tillgänglig för alla och stödja elevernas utveckling till trygga, kreativa och ansvarskännande människor och aktiva samhällsmedborgare med sunda levnadsvanor. Detta görs i samarbete med elevernas vårdnadshavare som har huvudansvaret för dessa frågor. Verksamheten ska främja de färdigheter och kunskaper som behövs för att leva hållbart, miljömässigt, socialt och ekonomiskt. Verksamheten ska främja demokratiska värderingar, demokratiska arbetsmetoder, jämställdhet, jämlikhet och fredsvilja. Grundskolan ska främja mänskliga rättigheter och aktivt motverka all form av kränkande behandling. FNs konvention om barnets rättigheter ska tillämpas och verksamheten utgå från principen om barnets bästa.

Undervisningen skall ge eleverna insikter i och förståelse för den åländska självstyrelsen, demilitariseringen och kulturen.

Målsättning

Att i målsättningsparagrafen sammanfatta grundskolans uppdrag och grundbultar i värdegrunden det som ska vara gemensamt för alla skolor på Åland.

Motivering:

Målsättningsparagrafen behöver uppdateras i enlighet med utvecklingen i samhället.

Elevers rätt till delaktighet och inflytande

Nuvarande lagtext:

13 §. Elevråd

På grundskolans högstadium skall finnas ett elevråd vars uppgift är att planera elevernas gemensamma aktiviteter och främja skolarbetet. I frågor som i hög grad berör eleverna bör skolnämnden om möjligt inhämta elevrådets yttrande.

§ Elevers rätt till delaktighet och inflytande

Utbildningsanordnaren ska säkerställa alla elevers delaktighet och se till att alla elever har möjlighet att delta i skolans verksamhet och utveckling samt att de har reell möjlighet att uttrycka sin åsikt i frågor som gäller elevernas ställning. Eleverna ska ges reell möjlighet att delta i beredningen av arbetsplanen och de planer som hänför sig till den och i beredningen av skolans ordningsstadga.

Skolan ska säkerställa organisering av delaktigheten för att främja samarbetet mellan eleverna, öka elevernas påverkningsmöjligheter och delaktighet och utveckla samarbetet mellan eleverna och utbildningsanordnaren. *[kan vara genom elevråd och/eller andra former]*

Utbildningsanordnaren ska höra skolans elever innan fastställande av beslut och planer som väsentligt inverkar på elevernas ställning.

Den verksamhet som avses i denna paragraf ska ordnas i enlighet med elevernas ålder och förutsättningar och med beaktande av de lokala förhållandena. Utbildningsanordnaren beslutar närmare om ordnandet av verksamheten. Verksamheten ska planeras som en del av arbetsplanen och övriga planer som styr skolans verksamhet eller i samband med dem.

Utbildningsanordnaren ska regelbundet utreda elevernas och deras vårdnadshavares åsikter om skolans och utbildningsanordnarens verksamhet.

Målsättning

- Tydliggöra att elever har rätt till inflytande över sin utbildning och sin arbetsmiljö.
- Säkerställa att Barnkonventionens stadgande om delaktighet efterlevs (nivå 4 enligt Harry Shier delaktighetsmodell)
- Stärka demokratiarbetet i hela skolan.

- Höja elevråden (eller annan inflytandeforums) status.
- Framhålla skolans lednings ansvar.

Motivering

Dagens elevråd upplevs begränsade i sina möjligheter att uppnå syftet om elevers delaktighet och inflytande i skolans verksamhet. Elevråd som form kan dessutom befästa vissa normer, mönster och könsroller, de bejakar en särskild form av ledarskap och delaktighet. I förlängningen kan det innebära att alla barn i skolan i praktiken inte har likvärdiga möjligheter att vara delaktiga och få sin röst hörd. Elevråden riskerar även bli en form av alibi man kan checka av när det gäller levd demokrati i skolan. Därför behöver man komplettera och utforska alternativa vägar och metoder att uppmuntra och säkerställa delaktighet och inflytande bland fler elever. Kan vara former av digitala verktyg och enkäter, stormöten, arbete i klasserna som kompletterar elevrådets uppdrag. Detta kommer även kräva ökad kunskap bland beslutsfattare om hur man kan höra och involvera barn i olika processer både lokalt i skolan och i politiska beredningar och beslut. Detta stöds av Barnkonventionen som antogs av lagtinget 1991.

Barnkonventionen är förpliktande och barnets rättigheter är vuxnas skyldigheter. Det betyder att i alla åtgärder och beslut som rör barn ska de som ansvarar för verksamheten bedöma vilka följderna blir för barnet, beakta barnets bästa och lyssna på dess åsikt.

Elevers rätt till en trygg och sund studiemiljö

Nuvarande lagtext:

25 §. Elevernas skyldigheter vid skolgången

Eleverna skall utföra sina uppgifter samvetsgrant, uppträda hänsynsfullt, följa skolans ordningsregler samt hantera skolans egendom med respekt.

Om en elev inte iakttar vad som bestäms i 1 mom. kan skolan vidta disciplinära åtgärder.

Förslag till förändring

Att utöver en paragraf som tar upp elevernas skyldigheter (såsom nuvarande 25§) inkludera en paragraf om elevernas rätt till trygg och sund studiemiljö fri från all form av kränkande behandling.

Där kan ingå skrivningar om ej tillåtna föremål på skolan, åtgärder vid ev. skada på fysisk egendom, förordas om planer för disciplinära åtgärder, fostrande samtal (planer som fastställs av landskapsregeringen), ordningsstadga och ordningsbestämmelser avsedda för att säkra trivsel och trygghet i skolan (som skolan fastställer). Där ska även ingå skyldigheter för skolans rektor och lärare att meddela om hot, trakasserier, mobbning eller våld till vårdnadshavare (både förövare och utsatt). Samt åtgärder för hur man stödjer förövare och utsatta.

Gruppen saknar referens till hur LL (2005:66) om förhindrande av diskriminering i landskapet Åland även gäller elever i grundskolan. Ev. kunde ett förtydligande göras här.

Målsättning

Att stärka lagen och från barnens perspektiv tydliggöra att alla elever har rätt till en trygg och sund studiemiljö, och vad skolan är skyldig att göra så det förverkligas.

Motivering

Undersökningar visar att barn och unga mår allt sämre. Det är naturligtvis en fråga med många bottnar och orsakerna därtill är och kan vara många. Att betona rätt till en trygg studiemiljö är en viktig signal. Att ge tydliga ramar för att skolan ska vara en fristad från trakasserier, mobbning och våld. Även om det inte kommer innebära att fenomenen helt försvinner, så kan tryggheten i att det finns tydliga ramar och även vilket ansvar och skyldigheter skolans vuxna har att agera, ha en viktig funktion för att uppnå en förändring till det bättre.

Om dolda avgifter i grundskolan

Nuvarande lagtext:

28 §. Avgifter för skolgången

Verksamheten i grundskolan är avgiftsfri för eleverna. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till läromedel, skoltillbehör och arbetsmaterial som behövs för en tidsenlig undervisning.

Förslag till förändring

Inkludera text som förtydligar att avgiftsfriheten ska omfatta all verksamhet i skolan.

Målsättning

Möjliggöra på riktigt en likvärdig utbildning och grundskola oavsett vårdnadshavares ekonomiska situation.

Motivering

Det förekommer fortfarande många dolda avgifter i skolan som t.ex. organiserade studiebesök eller kunskapsinhämtande resor där eleverna kan "välja" att delta (innefattar kostnader) eller "välja" att inte delta och stanna i skolan för en vanlig skoldag, utflykter där man ska ta med mellanmål hemifrån, egna kostnader i samband med skolresor/deltagande i arrangemang med skolförtecken (musik/idrott), specialutrustning för sport så som skridskor och skidor. I takt med ökande digitalisering så förutsätts man även kunna göra hemarbeten på smartphones, läsplattor och datorer... etc.

Idag finns det många hushåll på Åland som lever i ekonomiskt utsatt position som inte har möjlighet att bekosta dessa dolda avgifter, vilket betyder att barnen i dessa fall inte kan delta i undervisning och verksamhet på lika villkor som övriga barn. Skolorna behöver säkerställa att detta inte sker i praktiken genom låneutrustning, medel avsatta för olika projekt, etc.

Undervisningsspråk

Nuvarande lagtext:

17 §. Undervisningsspråk

Undervisningsspråket i grundskolan är svenska. Vid språkundervisning kan respektive språk användas som undervisningsspråk. Vid tillfällig undervisning kring visst tema kan undervisningsspråk som anknyter till temat användas.

Vid viss inriktning av undervisningen får med landskapsregeringens medgivande även något annat språk än elevens modersmål användas som undervisningsspråk, om detta är förenligt med målen för grundskolan. Elever med annat modersmål än svenska skall om möjligt erhålla tillfällig stödundervisning på sitt modersmål. För hörselskadade elever kan teckenspråk användas i undervisningen.

Förslag till förändring

Ta bort all befintlig text utom första och sista momentet.
Undervisningsspråket i grundskolan är svenska.
För hörselskadade elever kan teckenspråk användas i undervisningen.

Målsättning

Att fastslå att det främsta undervisningsspråket i åländska grundskolor är svenska i enlighet med de särskilda språkbestämmelser som råder på Åland.

Motivering

Det räcker med att konstatera att undervisningsspråket är svenska. Möjligheten att använda andra språk i delar av undervisningen (framförallt undervisning av främmande språk) ska inte behöva fastslås i lag.

Rätt till modersmålsundervisning

I befintliga grundskolelagen 17§ 4.e mom står följande:

Elever med annat modersmål än svenska skall om möjligt erhålla tillfällig stödundervisning på sitt modersmål.

- Den här meningen säger egentligen ingenting/förpliktar inte. Kan ses som att lagstiftaren vill signalera att den vet om att det förekommer barn med annat modersmål än svenska som kan behöva extra hjälp i skolan och att det är i juridiskt ok att den extra hjälpen inte ges på svenska. (gruppen föreslår att den stryks, se ovan)

Förslag till förändring

Införa rätten till ett läroämne som undervisar eleven i sitt eget modersmål (ev. som valfritt/extra ämne).

Målsättning

Stärka elevens första språk.

Motivering

All språkforskning visar tydligt att ett välutvecklat modersmål stöder all annan språkinläring. Ett välutvecklat och förankrat förstaspråk bidrar även till att stärka barnets identitet, självbild och i förlängningen anställningsbarhet.

Svenska som andraspråk

Nuvarande lagtext:

18 §. Läroämnen

I grundskolan ges undervisning i läroämnen och ämneshelheter som dels är gemensamma för alla elever, dels valfria för den enskilda eleven. Läroämnena, ämneshelheterna och undervisningen skall vara förenliga med målen för grundskolan. De gemensamma läroämnena och ämneshelheterna är svenska, engelska, matematik, naturkunskap, samhällskunskap samt konst- och färdighetsämnen. [...]

Förslag till förändring (18 § nr 1)

Införa svenska som andraspråk som ett eget obligatoriskt ämne.

Lägg till det i uppräknningen av gemensamma läroämnen och ämneshelheterna: *svenska/svenska som andraspråk*.

I grundskolan ges undervisning i läroämnen och ämneshelheter som dels är gemensamma för alla elever, dels valfria för den enskilda eleven. De gemensamma läroämnena och ämneshelheterna är svenska/svenska som andraspråk, engelska, matematik, naturkunskap, samhällskunskap samt konst- och färdighetsämnen. [...]

Målsättning

Ge alla barn de bästa förutsättningarna för att kunna tillgodogöra sig sin grundskoleutbildning. Genom att införa ämnet svenska som andraspråk skapa möjligheter för eleverna att erhålla språkliga verktyg och ett funktionellt skolspråk som krävs för att fullfölja lärokurserna i skolans alla ämnen. Målsättningen bör vara att nå en språkbehärskning som ligger så nära målspråksnivå som möjligt. Viktigt att ställa samma krav på kunskap hos skolans alla elever men att förutsättningarna ges inom skola, vilket i sin tur ger fler elever möjlighet att gå ut grundskolan med kompletta betyg som möjliggör vidare studier.

Motivering

Svenska som andraspråk riktar sig till elever som inte har svenska som första språk och således bedriver grundskolestudierna på sitt andraspråk. Genom att införa ett eget läroämne, svenska som andraspråk, ges eleverna möjlighet att ta del av en språkinläring som är utformad efter deras behov och som ger dem förutsättningar att lyckas i skolan. Språkstödet som det är utformat idag räcker inte till för att utveckla en tillräcklig språkbehärskning. (Det som bör ändras är språkstödet som enda undervisningsform till förmån för ämnet svenska som andraspråk, gäller inte stödundervisning generellt.)

Andraspråksinläring är ett eget kunskapsområde. Genom att införa svenska som andraspråk stärks kraven på de som undervisar (behörighetskrav, läroplan, bedömningsgrunder), vilket i sin tur bidrar till kvalitetsstärkning och ökar elevernas rättssäkerhet. Dessutom frångår man att betrakta eleverna från ett bristperspektiv (någon som behöver stödundervisning). Detta kan i sin tur ha positiva konsekvenser för elevens lärande och självförtroende.

Frågeställningar som följer:

- Ska lagen specificera vem som har rätt (skyldighet?) att läsa svenska som andraspråk? (jämför Sverige där så görs)
- Eller är det en bedömningsfråga som skolan gör? (tex genom särskilda tester)
- Hur agera om det uppstår tvist mellan vårdnadshavare och skola ang. val
- Konsekvenser för gymnasialstadiet? (en logisk konsekvens att man bör införa svenska som andraspråk på gymnasialstadiet)
- Finns ev. konsekvenser för förskolestadiet/barnomsorgen om/när den införlivas i utbildningsväsendet?

Valfria läroämnen

Nuvarande lagtext:

18 §. Läroämnen

[...] De valfria läroämnena skall omfatta åtminstone ett av ämnena finska, tyska eller franska.[...]

[...] Eleven beslutar tillsammans med vårdnadshavaren om vilka valfria ämnen eleven skall delta i. Efter att ha hört vårdnadshavaren och eleven kan skolan göra de ändringar i valen som ett ändamålsenligt ordnande av undervisningen kräver. (2007/112)

Förslag till förändring (18 § nr 2)

[...] De valfria läroämnena skall omfatta ett *val mellan flera främmande språk*, förutsatt att det finns en godkänd läroplan. För elever som inte väljer språk ska andra valfria ämnen erbjudas.

Målsättning

Elever på Åland har rätt till en likvärdig utbildning oberoende av hemkommun. Den rätten omfattar även valfria ämnen, framförallt främmande språk. Genom att inte omnämna vilka språken ska vara (så som i nuvarande lagstiftning) lämnar lagstiftaren upp för en större flexibilitet och en lagstiftning som kan fortsätta vara relevant i en förändrande värld. Valmöjlighet ska finnas vid varje tillfälle när valfritt läroämne erbjuds.

Motivering

En viktig princip är att elever på Åland ska få en likvärdig utbildning oberoende av hemkommun. Utöver de gemensamma kärnämnen som listas i lagen, så är valmöjligheterna idag vad gäller främmande språk olika beroende på vilken skola man går i. Lagens intention har varit att trygga att ett garanterat utbud av språk ska stå tillhands, att det finns en läroplan och att det finns möjlighet till fördjupade/fortsatta studier på gymnasiet. Det har dock i praktiken visat sig att flera kommuner (skoldistrikt) i praktiken haft en snäv tolkning av lagen och endast erbjudit ett minimum. Det har inneburit att valen har sett olika ut, somliga elever har (enligt skolnämndens beslut) kunnat välja bland tre språk, andra två språk medan några haft valet mellan ett språk (finska) eller inget tillvalsspråk alls. Det betyder att förutsättningarna för eleverna inte är likvärdiga, utan beroende av bostadsort. Valmöjligheterna bör vara likvärdiga. *Hur man i praktiken löser organiseringen av undervisningen blir en senare fråga, där möjligheter som t.ex.*

samordning av undervisning mellan skolor, möjlighet att gå i skola utanför sitt eget skoldistrikt, använda sig av digitala möjligheter är faktorer som bör undersökas.

Frågan om ett valbart främmande språk (utöver den gemensamma engelskan) som obligatoriskt läroämne har dryftats av sakkunniggruppen. Med hänvisning till möjliga negativa konsekvenser för elever som inte är högpresterande och flerspråkiga elever som kanske redan kämpar med det svenska språket, förordar sakkunniggruppen inte denna modell.

Religions- och livsåskådningskunskap

Nuvarande lagtext:

18 §. Läroämnena

[...] Undervisning i religionskunskap ska ges enligt den religion i det religionssamfund till vilket majoriteten av eleverna i landskapet hör. De elever som hör till nämnda religionssamfund deltar i undervisningen i sin egen religion. Om en elev tillhör ett annat religionssamfund än det som majoriteten av eleverna tillhör och vårdnadshavaren inte ordnar annan undervisning för eleven eller om eleven inte tillhör något religionssamfund ska eleven ges undervisning i livsåskådningskunskap. Elevens vårdnadshavare kan dock välja att eleven i stället för undervisning i livsåskådningskunskap ska undervisas i den religionskunskap som skolan ordnar även om eleven inte tillhör det religionssamfund vars religion undervisningen ges enligt. Om en elev tillhör flera än ett religionssamfund beslutar elevens vårdnadshavare om eleven ska undervisas enligt den religionskunskap eller livsåskådningskunskap som skolan ordnar eller enligt den undervisning som vårdnadshavaren enligt detta moments tredje mening har rätt att ordna. (2010/48)
[...]

Förslag till förändring (18 § nr 3, alternativ 1)

Det här alternativet förordas av majoriteten (4/5) av sakkunniggruppen:

Införa ett gemensamt obligatoriskt ämne för alla elever: livsåskådnings- och religionskunskap.

Målsättning

Att ge alla barn likvärdig utbildning oavsett kulturell eller religiös tillhörighet eller bakgrund, samt skapa utrymme för eleverna att tillsammans diskutera existentiella frågor oberoende av bakgrund.

Motivering

Det här alternativet betonar likvärdig utbildning för alla elever oavsett kulturell eller religiös tillhörighet eller bakgrund som tyngst vägande princip.

Rätt till undervisning i den egna religionen hör inte till skolan/det offentliga uppgift. Skolans uppgift är snarare visa på mångfald och de alternativ som finns och ge verktyg. Religionsfrihet innebär inte rätten att slippa möta andras religioner/eller avsaknad därav, så länge som undervisningen inte skadar eller tvingar barnet i någon riktning.

Det nya gemensamma obligatoriska läroämnet livsåskådnings- och religionskunskap ska på ett sakligt, objektivt och allsidigt sätt ge eleverna:

kunskap om olika religioner, livsåskådningar, värdesystem, normer, rättigheter – skyldigheter, etik, moral, riter, seder, religiositet och andlighet som finns och har uttryck både lokalt och globalt, i samtid och historia, och *verktyg* att förstå och bilda sig en egen uppfattning kring de stora livsfrågor som förenar mänskligheten både på individ, familj, grupp och samhällsnivå och vilka svar och lösningar finns och har funnits. Lokalt och globalt, i samtid och med historiskt perspektiv. Se likheter och skillnader och resonera vad det kan bero på, relatera till den egna personen och identiteten, grupp och samhälle. *utrymme* att inom skolans ramar och handledda av lärare få pröva och ompröva egna tankar och resonemang kring stora livs- och framtidsfrågor.

Skulle kräva viss anpassning av läroämnet i förhållande till dagens två läroämnena, framförallt i de yngre klasserna. I de lägre klasserna (t.ex. 1-3) kan ämnet med fördel vara integrerat i t.ex. omgivningskunskap för att sedan få eget utrymme på läsordningen i de högre klasserna. I ÅK 7-9 används redan idag svenska läromedel i de flesta skolorna. (Sverige har ett gemensamt ämne för alla). Benämningen på det nya sammanslagna läroämnet kan diskuteras

Inget av de övriga samhällsvetenskapliga läroämnena är valbara, livsåskådning- och religionskunskap bör ges samma status som de övriga läroämnena, det är lika viktigt. Grundskolan är en unik arena som samlar i princip alla barn oavsett socioekonomisk, kulturell, religiös, språklig, etc. bakgrund. Inget annat forum i vårt samhälle har en sådan potentiell möjlighet att skapa ramar för en gemenskap genom att belysa och betona det gemensamma, samt lägga grunder för förståelse och samarbete även vid olikheter.

Det nya läroämnet bör utformas på så sätt att alla elever kan vara med och både få bekräftelse för sina egna identitetsuttryck och öka kunskap och förståelse om andras, och att föräldrar med samma förtroende kan skicka sina barn till skolan, förvissade om att barnen inte blir ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen.

Förslag till förändring (18 § nr 3, alternativ 2)

Undervisning i religionskunskap ska ges enligt den religion i det religionssamfund till vilket majoriteten av eleverna i landskapet hör. De elever som hör till nämnda religionssamfund deltar i den religionskunskap som skolan ordnar. Elevers vårdnadshavare kan dock välja att eleven i stället för undervisning i religionskunskap ska undervisas i livsåskådningskunskap. Om en elev tillhör ett annat religionssamfund än det som majoriteten av eleverna tillhör och vårdnadshavaren inte ordnar annan undervisning för eleven eller om eleven inte tillhör något religionssamfund ska eleven ges undervisning i livsåskådningskunskap. Elevers vårdnadshavare kan dock välja att eleven i stället för undervisning i livsåskådningskunskap ska undervisas i den religionskunskap som skolan ordnar även om eleven inte tillhör det religionssamfund vars religion undervisningen ges enligt. Om en elev tillhör flera än ett religionssamfund beslutar elevens vårdnadshavare om eleven ska undervisas enligt den religionskunskap eller livsåskådningskunskap som skolan ordnar eller enligt den undervisning som vårdnadshavaren enligt detta moments tredje mening har rätt att ordna.

Målsättning

Fortsätta att erbjuda religionskunskap enligt majoritetens religionstillhörighet (så som det görs idag, utan att någon religionsutövning får ske i skolan) och erbjuda livsåskådning som alternativ. Införa att alla har rätt att välja livsåskådning (oavsett samfundstillhörighet). Fortsätta att erbjuda/ ge rätt till möjlighet att välja ingetdera alternativet, dvs möjlighet att sköta undervisningen privat enligt vad vårdnadshavaren ordnar.

Religionskunskap ska ges i enlighet med nuvarande läroplan, med början i den egna traditionen, det kristna arvet som är del av vårt kulturarv. Läroämnet ska vara objektivt och ingen religionsutövning får förekomma. I de högre klasserna ges utrymme åt fler religioner. Tydlig fokus på kunskapsförmedling. Livsåskådning ska vara ett kvalitativt alternativ för de som inte väljer religionskunskap. Möjligheten att välja mellan de olika alternativen ska vara oberoende av samfundstillhörighet.

Motivering

Det här alternativet betonar respekten för individens/familjens livsåskådning eller religiösa tillhörighet som tyngst vägande princip. Genom att utöka valfriheten jämfört med nuvarande lag så kan skolan bättre leva upp till denna grundläggande princip.

Även om vi strävar till att ge en så objektiv grund som möjligt till religionskunskap, kan läroämnet aldrig bli objektivt på samma sätt som andra läroämnen, därför kan det vara problematiskt att man inte kan välja ett alternativ. *Förslagsvis ska valmöjlighet ges inför ÅK 1 och igen inför ÅK 7.*

Grundläggande utbildning för personer som passerat läropliktsåldern

Förslag till förändring

Att lagen inkluderar § om rätt till grundskoleutbildning för personer som passerat läropliktsåldern.

Målsättning

Att alla i det åländska samhället ges rätt till en grundläggande utbildning.

Motivering

Idag finns ingen lagstiftning som reglerar detta, vilket är en lucka i vårt utbildningssystem som behöver åtgärdas. Alla bör ges möjlighet till en avgiftsfri minimutbildning. Utan en bas försvåras det livslånga lärandet och möjligheter att hänga med i samhällets utveckling. Det har även möjligheter att förbättra individers hälsa, möjligheten till en andra chans även om du inte klarade av att genomföra grundskolan med betyg första gången. Möjligheten verkar även integrationsfrämjande för inflyttade som kommit till Åland i vuxen ålder eller i ett sent skede av den ordinarie grundskoleutbildningen.

Gruppen konstaterar att lagen bör ange vilken aktör som är ansvarig för att tillhandahålla utbildningen. Kan vara kommunen, eller med tanke på Ålands småskalighet och möjliga synergieffekter med annan vuxenutbildning (inklusive sfi/integrationsutbildning för personer som passerat läropliktsåldern?), kan det vara landskapsregeringen som har huvudansvar.

Rätten till grundläggande utbildning för personer som passerat läropliktsåldern kan regleras i grundskolelagen, eller så kan man tänka sig att en referens görs till annan relevant lagstiftning där frågan kan regleras.

Barnkonsekvensanalys

Sakkunniggruppen konstaterar att en regelrätt barnkonsekvensanalys ska göras under ledning av utbildningsbyrån under hösten 2017. Sakkunniggruppen har beaktat barns egna perspektiv direkt genom ett hörande och indirekt genom de sakkunniga i gruppen som arbetar direkt med barn och unga.

Sakkunniggruppen har sammanträtt 9 gånger. Två av mötena omfattade höranden:

20 april: studeranderåd vid Ålands lyceum samt Ålands yrkesgymnasium: Studeranderåd Ålands lyceum: Emil Rönnerberg, ordf., ledamöter: Albin Jansson, Erik Malmström, Melker Lundberg och Anton Bromark. Studeranderåd ÅYG: Tim Höglund, ordf.

11 maj: utbildningsråd Anna Ambrose, universitetslektor Mårten Björkgren

Gruppen har deltagit i två av de seminarier som ordnats som del av revideringsprocessen:

5 april: demokratiseminarium, med utgångspunkt i utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland

11 maj: religionsundervisning i grundskolan

Underlag om elevers delaktighet och inflytande inhämtat från elevrådshandledare/annan personal per epost. Svar från 9 skolor av 22.

Arbetets fortsättning

Följande tidsplan ger en översikt för arbetets fortsättning. Tidtabellen revideras när behov finns.

Nästa steg i processen är att den parlamentariska arbetsgruppen ska behandla sammanställningen av sakkunniggruppernas arbete.

Tidsplan (reviderad 19.06.2017)	Planerad startdag	Planerad slutdag
Revidering av grundskolelagen	09.03.2016	28.06.2018
Bakgrundsinformation - grundskolelag - Skoldirektörer/bildningsdirektörer	09.03.2016	17.06.2016
Skoldirektörernas PM klart		17.06.2016
LR överläggning kring processen gällande revidering av grundskolelagen		19.05.2016
Parlamentarisk grupp	10.10.2016	31.10.2017
Seminarium och politisk diskussion initieras (6 st. Seminarier)	01.12.2016	11.05.2017
Sakkunniggrupper arbetar	20.12.2016	31.05.2017
Presentation av sakkunniggruppernas arbete		15.06.2017
Sammanställning av sakkunniggruppernas arbete - PM		19.06.2017
Barnkonsekvensanalys (Rädda barnen)	01.09.2017	31.10.2017
Parlamentariska gruppens behandling av sakkunniggruppernas PM	01.09.2017	30.11.2017
Meddelande till lagtinget		22.12.2017
Politisk debatt i lagtinget		31.01.2018
Lagberedning - framställning	01.02.2018	31.12.2018
Framställning till lagtinget		31.12.2018

Bilaga 1 - ÅLR 2016/4036 – Tillsättande av parlamentariskt sammansatt arbetsgrupp

Dokumentnamn	Nr	Sidor
BESLUT	147 U2	1 (2)
Datum	Dnr	
30.8.2016	ÅLR 2016/4036	

Arbetsgruppens medlemmar
enligt sändlista

Hänvisning

Kontaktperson
Byråchef Elisabeth Storfors

Ärende
**TILLSÄTTANDE AV PARLAMENTARISKT
SAMMANSATT ARBETSGRUPP**

Landskapsregeringen har inlett arbetet med en revidering av grundskollagstiftningen. Som stöd för arbetet beslöt landskapsregeringen att tillsätta en parlamentariskt sammansatt arbetsgrupp, vars uppgift är att fungera som referens i processen som slutligen ska utmynna i ny lagstiftning. Arbetsgruppen kan föreslå medlemmar till sakkunniggrupper för att utreda specifika frågor i anslutning till arbetet.

Beslöts att tillsätta arbetsgruppen enligt följande sammansättning:
Tony Asumaa, minister och ordförande
Camilla Andersson (Åländsk center)
Johan Ehn (Moderat samling på Åland)
Pia Eriksson (Ålands framtid)
Sara Kemetter (Ålands socialdemokrater)
Camilla Olin (Liberales på Åland)
Kerstin Renfors (Obunden samling)
Stephan Toivonen (Åländsk demokrati)
Andreas Wiklund, överinspektör, sekreterare

Avdelningschef Rainer Juslin och byråchef Elisabeth Storfors har närvarorätt vid arbetsgruppens möten.

Minister Tony Asumaa

Avdelningschef Rainer Juslin

Postadress	Telefon	Telefax	E-post
PB 1060	(018) 25000	(018) 19155	registrator@regeringen.ax
AX-22111 MARIEHAMN, Åland			URL www.regeringen.ax

Tjänstebrev bör ställas till Ålands landskapsregering, inte till enskild tjänsteman

FÖR KÄNNEDOM: Liberalemå på Åland r.f./ liberalemå@lagtinget.ax
Moderat Samling på Åland r.f./ moderatsamling@lagtinget.ax
Obunden Samling/ bert@haggbloom.ax
Ålands Framtid/ info@alandsframtid.ax
Ålands Socialdemokrater/ socialdemokraterna@lagtinget.ax
Åländsk Center r.f./ centern@lagtinget.ax
Åländsk Demokrati/ stephan.toivonen@lagtinget.ax
Byråchef Elisabeth Storfors, elisabeth.storfors@regeringen.ax

SÄNDLISTA: tony.asumaa@regeringen.ax
Camilla Andersson, kajma@aland.net
johan.ehn@lagtinget.ax
Pia Eriksson, m03860@aland.net
sara.kemetter@lagtinget.ax
camilla.olin@mariehamn.ax
kerstinrenfors@hotmail.com
stephan.toivonen@lagtinget.ax
andreas.wiklund@regeringen.ax

Bilaga 2 - ÅLR 2016/8869 – Tillsättande av sakkunniggrupper och deras uppdrag

Dokumentnamn
BESLUT

Sidnr
1 (2)

Datum Dnr
2016-11-29 ÅLR 2016/8869

Avdelning
Utbildnings- och kulturavdelningen
Avdelningschef tjänstemanna föredragning

Beslutande
Avdelningschef Juslin Rainer

Föredragande
Byråchef Storfors Elisabeth

Revidering av grundskolelagen - tillsättande av sakkunniggrupper och deras uppdrag.

Beslut

Ålands landskapsregering utser sakkunniggrupper för att utreda specifika frågor i anslutning till revideringen av grundskolelagen. Sakkunniggruppernas mandatperiod utgår 31.5.2017 och skall presentera sitt arbete i juni 2017.

Medlemmar i sakkunniggrupperna och deras enskilda uppgiftsområde framgår av bilaga 2. Sakkunniggrupperna har även mandat att behandla andra ämnesområden som de anser vara relevanta att behandla.

Instruktion

Sakkunniggruppens arbete skall ha ett hållbarhetsperspektiv, vara visionärt och bygga på intentionerna i det utbildningspolitiska programmet och regeringsprogrammet. Arbetet skall beakta framtida kompetensbehov och skolans möjligheter att skapa en undervisning i takt med samhällets utveckling. Den nya grundskolelagen ska genomsyras av FNs Barnkonvention (20.11.1989). Under den tid som gruppen arbetar skall elevers reella inflytande säkerställas. Den input som eleverna ger ska dokumenteras och ingå i den barnkonsekvensanalys som grupperna har i uppdrag att ta fram.

En av medlemmarna i respektive grupp fungerar som ordförande och sekreterare (bilaga 2). Ordförande fungerar som mötessekreterare om inte annan medlem i gruppen utses. Sakkunniggrupperna har rätt att kalla in utomstående sakkunniga om behov finns.

Sakkunniggrupperna samlas på ordförandes kallelse. Kallelsen ska

Postadress
PB 1060
AX-22111 MARIEHAMN
Åland

Telefon
(018) 25000

Telefax
(018) 19155

E-post
registrator@regeringen.ax

Webb
www.regeringen.ax

Tjänstebrev bör ställas till Ålands landskapsregering, inte till enskild tjänsteman

tillställas utbildnings- och kulturavdelningens tjänstemän (avdelningschef Rainer Juslin, byråchef Elisabeth Storfors och överinspektör Andreas Wiklund) som har närvarorätt på mötena.

Sakkunniggrupperna verkar i enlighet med fastställt kommittéreglemente och erhåller ersättning i enlighet med landskapsregeringens beslut om kommittéarvode, om inte annat beslutas. Ersättning utbetalas mot redovisning.

Motivering

Landskapsregeringen har 30.8.2016 tillsatt en parlamentarisk arbetsgrupp med uppgift att fungera som referensgrupp i processen som slutligen ska utmynna i ny lagstiftning (bilaga 1). Arbetsgruppen kan föreslå medlemmar till sakkunniggrupper för att utreda specifika frågor i anslutning till arbetet.

I arbetet med att sammansätta sakkunniggrupperna har Utbildnings- och kulturavdelningen tagit i beaktande de namnförslag som den parlamentariska arbetsgruppen framfört, men även övriga sakkunniga personer från olika kompetensområden. I valet av medlemmar har även jämställdhetsperspektivet beaktats. I enlighet med den parlamentariska arbetsgruppens beslut är sakkunniggrupperna fem (5) till antalet och består av fem (5) till sex (6) medlemmar.

Som grund för sakkunniggruppernas arbete ligger ett PM framtaget av Ålands grundskolors skoldirektörer, i vilket det framkommer tjugoen (21) områden som är i behov av att revideras i nuvarande grundskolelag (bilaga 3).

Sakkunniggruppernas arbete kommer att sammanställas till ett gemensamt PM av överinspektör Andreas Wiklund. Detta PM avlämnas till den parlamentariska arbetsgruppen som utformar ett underlag inför revideringen av grundskolelagen.

Övrigt

Sändlista:

Mikael Rosbäck, mikael.rosback@mariehamn.ax
Janina Bjömi, janina@raddabarnen.ax
Leif Borg, bole.berg.sag@aland.net
Mathias Eriksson, mathias.eriksson@sahd.ax
Maria Hagman, akava-a@aland.net

Marika Kevin, marika.kevin@sahd.ax
Ulla Rindler-Wrede, ulla.rindler-wrede@regeringen.ax
Lisbeth Brunila, lisbeth.brunila@sund.ax
Christian Eriksson, christian.eriksson@mariehamn.ax

Kjell Nilsson, kjell.nilsson@mariehamn.ax

Cecilia Johansson, cecilia.johansson@ghs.ax
Gerts Friman, gerts.friman@gmail.com
Marianne Häggblom, marianne.haggblom@geta.ax
Gudrun Jansson, gudrun.jansson@sahd.ax
Kaj Törnroos, kaj.tornroos@kumlunge.ax

Kerstin Lindholm, kerstin.lindholm@sottunga.ax
Per-Olof Friberg, perolof.friberg@gmail.com
Sanne Guildford, sanne.guildford@mariehamn.ax
Jonas Himmelstrand, adm@neufeldinstitutet.se
Elspeth Randelin, elspeth.randelin@mariehamn.ax
Erica Scott, ericas@aland.net
Sebastian Sundblom, sebastian.sundblom@sund.ax

Johanna Fogelström-Duns, johanna.fogelstrom@regeringen.ax
Sune Alén, sune.alen@mariehamn.ax
Lena Torkulla-Hannus, lena.torkulla-hannus@mariehamn.ax
Lotta Angegård, lotta@raddabarnen.ax
Michael Gunell, michael.gunell@gymnasium.ax

Bilagor

- 1) Beslut 147 U2, 30.8.2016
- 2) Sakkunniggrupper – revidering av grundskolelagen
- 3) Revidering av grundskolelagen – skoldirektörers PM

För kännedom

Parlamentariska gruppen/
tony.asumaa@regeringen.ax
Camilla Andersson, kajma@aland.net
johan.ehn@lagtinget.ax
Pia Eriksson, m03860@aland.net
sara.kemetter@lagtinget.ax
camilla.olin@mariehamn.ax
kerstinrenfors@hotmail.com
stephan.toivonen@lagtinget.ax
andreas.wiklund@regeringen.ax

skoldirektörer och bildningschefer/ skoldirektorer@utbildning.ax
grundskolans rektorer och föreståndare/ grundskolor@utbildning.ax
landskapets rektorer och chefer/ rektorer/chefer@utbildning.ax

Bilaga 3 – Tidsplan - behandlad 25.10.2016/Parlamentariska arbetsgruppen

Tidsplanen har reviderats. Den senaste revideringen gjordes 19.06.2017.

Bilaga 1
Möte 2
25.10.2016

Utbildnings- och kulturavdelningen

Tidtabell – sakkunniggrupper, revidering av grundskolelag

1. Utser medlemmar	15.11.2016
2. Sakkunniggrupper arbetar	15.11.2016-31.05.2017
3. Sammanställning av PM Sammanställning görs av överinspektör AW	01.06.2017-31.08.2017

Preliminär tidsplan	Planerad startdag	Planerad slutdag
U2 008 Revidering av grundskolelagen	09.03.2016	28.06.2018
Bakgrundsinformation - grundskolelag	09.03.2016	17.06.2016
Diskussionsgrupp- Skoldirektörer	09.03.2016	17.06.2016
Möte 1		09.03.2016
Möte 2		11.04.2016
Möte 3		16.05.2016
Möte 4		30.05.2016
Möte 5		13.06.2016
PM klart		17.06.2016
LR överläggning kring processen gällande revidering av grundskolelagen		19.05.2016
Parlamentarisk grupp	10.10.2016	30.06.2017
Sakkunniggrupper arbetar	25.11.2016	31.05.2017
Seminarium och politisk diskussion initieras		01.12.2016
Meddelande till lagtinget		15.09.2017
Politisk debatt i lagtinget	18.09.2017	27.10.2017
Lagberedning - framställning	30.10.2017	31.05.2018
Framställning till lagtinget		01.08.2018

Postadress
PB 1060
AX-22111 MARIEHAMN
Åland

Telefon
(018) 25000

Telefax
(018) 19155

E-post
registrator@regeringen.ax

Webb
www.regeringen.ax

Bilaga 4 – ÅLR 2017/2131 – Brev från föreningen Regnbågsfyren

Ärende: Brev från föreningen Regnbågsfyren angående arbetet med ny grundskolelag och ny läroplan för landskapet Åland

Regnbågsfyren r.f. vill med detta brev uppmärksamma tjänstemän, sakkunniggrupper och politiker vid landskapsregeringen på vikten av att HBTQ-frågor beaktas i arbetet med den nya grundskolelagen och den nya läroplanen för landskapet Åland.

Regnbågsfyren verkar för ökad synlighet av homo-, bi-, trans- och queerpersoner på Åland, stödjer sexuellt likaberättigande samt mångfald i könsidentiteter och könsuttryck. Föreningen motarbetar diskriminering på grund av sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck, och vill att homo- och bisexuella och transpersoner ska ha samma rättigheter och möjligheter som heterosexuella och cispersoner. Regnbågsfyren har i många år hållit skolinformation för elever runt om på Åland, och på så sätt informerat barn och ungdomar om HBTQ-frågor och lika rättigheter.

Regnbågsfyren anser att alla barn ska ha rätt att gå i en trygg och inkluderande skola, där alla barns rättigheter beaktas, och där alla barn får korrekt kunskap om sexualitet, könsidentitet och könsuttryck samt om diskrimineringsgrunder, likabehandling och rättigheter. Vi anser att frågor om jämställdhet och genus, vilket inkluderar HBTQ-frågor, ska mainstreamas i skolan.

Många unga HBT-personer mår dåligt. Speciellt för transpersoner kan puberteten vara en mycket jobbig tid. Skolan behöver kunna se och bemöta de elever som funderar på sin könsidentitet och kunna stötta dem i deras rätt att själva få identifiera sin sexualitet, sin könsidentitet och sitt könsuttryck, också när det är normbrytande. Ett normkritiskt förhållningssätt är en förutsättning i detta arbete. Att kunna tänka normkritiskt är också ett oumbärligt verktyg för barn och ungdomar i den värld de ska möta utanför skolan.

Vi anser därför att rätten till likabehandling oavsett könsidentitet, könsuttryck och sexualitet bör lyftas in i den nya grundskolelagens målsättningsparagraf. Vi anser också att läroplanen bör betona vikten av normkritik och ett öppet bemötande av normbrytande elever, samt att HBTQ-frågor bör betraktas som ett kunskapsområde inom flera ämnesområden.

Vi hoppas på en god dialog och delaktighet i det fortsatta arbetet med grundskolelagen och läroplanen.

Med vänliga hälsningar,

Martha Hannus

Ordförande för Regnbågsfyren r.f

Regnbågsfyren r f
Ålandsvägen 40
22100 Mariehamn
info@regnbagsfyren.ax

Bilaga 5 – Sammanfattning av diskussioner vid seminarier

Tillsammans för framtidens skola – tillfälle 1

Anteckningar – diskussion

Föreläsare: Ritva Mertaniemi

Plats: Sjöfartsmuseum, auditoriet

Tid: 01.12.2016 kl. 18.00 – 20.20

Närvarande: 21 personer exklusive tjänstemän, tillfället hölls samtidigt med en annan föreläsning vilket påverkade antalet närvarande.

Anteckningar från efterföljande diskussion:

Om man betänker antalet respondenter – kanske inte helt representativt. Rainer har skrivit ner siffror. AW var inte på plats då Ritva gick igenom detta.

Det kan finnas skäl att utvärdera om man skall uppmana föräldrarna till att delta eller uppmana skolorna att aktivt uppmuntra föräldrar att delta. Skulle det fungera om utbildningsbyrån mer aktivt marknadsför undersökningen enligt de rutiner vi marknadsför andra verksamheter som berör grundskolan (blogg, FB, hemsida etc.)

Det är inte alltid de respondenter som man önskar som svarar i en undersökning. Man kan eventuellt försöka samverka med skolorna för att få ett större material så att får ett mer representativt urval.

XXXX – Hem o skola på Åland:

Man arbetar med att förbättra Hem o skolas arbetssätt – bl.a. hur man arbetar med/organiserar föräldramöten. Man har väldigt olika aktivitet gällande olika Hem och skola föreningar på Åland. Föräldramötenas betydelse är ett av fokus områdena. Föräldrar med flera barn har svårt att delta i föräldramöten då skolornas föräldramöten ofta arrangeras på samma kväll.

XXXX:

Frågade om kommunernas nedskärningar uppfattas om något annat än negativt i undersökningen. Ritva svarade att det endast uppfattades negativt.

XXXX:

Kan man bryta ner det till skolvisa resultat? De skulle vara ett möjligt sätt att utveckla Hem o skolas verksamhet och bli ett viktigt verktyg i deras verksamhet.

Ritva svarade att det är möjligt men det finns en risk för att anonymiteten blir hotad om man gör det.

XXXX: Kan man se några andra skillnader gällande läxläsningen och kön?

Man kan utskilja att mammorna är mer aktiva i hjälpanDET av barnen. Materialet är för litet för att dra slutsatser men det visar tendenser. Det skulle vara intressant att urskilja fler grupper baserat på kön och utbildningsgrad men Ritva har inte valt att ta ut just de jämförelserna i sin rapport.

XXXX:

Alla skolor borde ha mer rutiner gällande läxrutiner. Det finns en stor skillnad mellan de åländska skolornas läxmängd och hur de organiseras.

XXXX:

Pappornas låga engagemang i hemmet kommer att ge ett negativt resultat på läsningen och allmänna skolarbete. På längre sikt är detta ett stort problem. Att många föräldrar inte visste om de hade fått påverka skolans verksamhet var förvånande

Kan man relatera till andra resultat i undersökningen?

Ritva svarade att man kan bryta ut material som speglar de perspektiv man önskar.

XXXX:

Tycker du att någon annan skulle kunna utföra samma uppdrag? Hem o skola är en naturlig aktör. Diskussionen rörde sig kring perspektivet att det viktigaste är att ha frågorna aktuella och skapa en aktiv/pågående diskussion.

XXXX: Påpekade att den av Living producerade undersökningen hade ett helt annat resultat gällande mobbning, vilket är viktigt påpekande med att svarprocenten i den undersökningen var över 80% och andelen mobbade barn var ca. 8% (jfr Föräldrabarometerns resultat ca. 20-30%).

XXXX: I Sverige arbetar man aktivt för att öka engagemanget bland föräldrarna. Samma problembild gällande engagemanget finns även i Sverige.

XXXX: Borde vi aktivt från skolans sida utnyttja föräldrarnas resurser bättre? I Australien och andra länder har man en mycket mer aktiv roll i skolan.

XXXX: I regel vill man som hemundervisare ha en mer aktiv roll i skolans verksamhet, t ex vill man och får även delvis delta i skolas gymnastiklektioner.

XXXX: Är de åländska Hem o skola föreningarna med i den finska takorganisationen? Informationen ikväll gav intrycket att det inte är så, men AW lovade återkomma med information. Enligt Ritva tillhör 40% av de åländska föreningarna förbundet Hem och skola. I riket tillhör 90% av föreningarna förbundet Hem och skola.

Diskussionen avslutades kl. 20.20.

Enligt uppdrag,

Andreas Wiklund

Tillsammans för framtidens skola – tillfälle 2

Anteckningar – diskussion

Föreläsare: Eva Roos

Plats: Sjöfartsmuseum, auditoriet

Tid: 26.01.2017 kl. 18.30 – 20.00

Närvarande: 12 personer exklusive tjänstemän, tillfället hade marknadsförts i alla medier men restaurangdagarna som arrangeras samtidigt i Mariehamn kan ha en betydelse för det låga deltagandet.

Anteckningar från efterföljande diskussion:

Hur tolkar du det ökade antalet flickor (och pojkar) som känner ensamhet?

Flickorna är mindre fysiskt aktiva.

Kostvanorna är anmärkningsvärda? Ungdomarna äter inte grönsaker. Trots det stora utbudet av grönsaker.

Eva hänvisar till skollunchsystemet i Finland. I Europa är siffrorna helt andra.

De röker allt mindre. Snusandet är stabilt.

Alkoholanvändandet minskar.

Svenskspråkiga dricker i allmänhet mer alkohol.

Åland visar negativa siffror gällande ensamhet.

Positiva siffror gällande skoltrivsel.

Vad är WHO:s rekommendation för fysisk aktivitet? Har den ändrat? Gäller 60 minuter.

Den är inte samma för alla åldersgrupper. För dagisbarn är den 3 timmar. Daghemsbarn når inte upp till detta.

Det finns brisande kunskap gällande hälsotrender – få undersökningar har gjorts i svenskspråkiga skolor.

Vad var motivet att man valde bort narkotika?

Eva är osäker på att det fanns tillräckligt med respondenter. På Åland ökar konsumtionen av narkotika. Eva kommer att kontrollera om det finns med.

Kommer den att utföras igen? Ifall finansiering finns.

Samarbetet med Jyväskylä universitet? Kan man ta nytta av varandras databaser. Eva påpekar att man borde kunna använda databasen för att se skillnader på olika språkgrupper.

Hur har resultatet gällande ensamhet kommit fram? Ensamheten gäller deras tillvaro i allmänhet.

Frågan om man gillar skolan. Kan det hänga ihop med de krav som samhället ställer på eleverna?

Hur kommer det sig att det är så pass lågt antal respondenter? Samplet är litet gällande Åland. XXX förklarar att urvalet var ett sådant.

Landskapsregeringen skall ta med i sin planering att alla skolor skall delta i undersökningarna för att skapa få ett mer statistiskt signifikant resultat.

Finns det något gällande sociala mediernas betydelse för deras sociala liv? Eva tror att det finns forskning. Skärmtiden är troligen högre än 4 timmar för eleverna då de har den tillgänglig hela tiden.

Det är en fråga om balans emellan skärmtid och motion.

Skärmtid kan även vara positivt för elever som bor isolerat och ger dem ett mervärde socialt.

Skillnaden mellan flickor och pojkar? Pojkar är i regel mer företagsamma? Vad ska vi göra för att få med flickorna mer aktiva och ta för sig? Eva framför köns/genusanalys som visar att vi fortfarande behandlar flickor och pojkar olika redan på dagis.

Om man varje dag är 10 minuter mindre aktiva per dag (flickorna) gör det skillnad.

Sömnvanor vore intressant och ingår det i undersökningen. Det har beaktats.

En diskussion om spel som ofta är uppbyggda på beroendeframkallande faktorer.

Det spontana samtalet minskar hela tiden. Det fostrande samtalet minskar i betydelse och frekvens.

Man kan arrangera tex. Seminarium om mindfulness som ger positiv inverkan på elevernas inlärning.

Diskussionen avslutades kl. 20.08

Enligt uppdrag,

Andreas Wiklund

Välmående människor
vars inneboende
resurser växer

Demokratiseminarium 5.4.2017

Följande text från utvecklingsmål 1, Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland, diskuterades vid Demokratiseminariet 5.4.2017:

Välmående barn lever i trygga uppväxtmiljöer med möjlighet till harmonisk och mångsidig utveckling. I detta ingår både god psykisk och fysisk hälsa. Alla barn får även tillgång till en skola där man lär sig vara människa i ett hållbart samhälle. Förutom de grundläggande kompetenserna, att läsa, skriva och räkna, är fokus på förmågor och kunskaper som ledarskap, medveten konsumtion, etik, livsåskådning, estetik, analys-, initiativ- och kommunikativ förmåga, språk och informations- och kommunikationsteknik. Grund- och gymnasieutbildningen ska vara i framkant i nationell och internationell jämförelse.

Detta dokument är en avskrivning av de anteckningar som seminariedeltagarna redovisade gruppvis och på blädderblock. Anteckningarna kompletterades med att grupperna muntligen sammanfattade sina diskussioner för varandra.

I tjänsten,

Mariehamn 7.4.2017

Andreas Wiklund

Överinspektör, utbildningsbyrån

Den första uppgiften:

Välkomande människor
vars inbärande
resurser växer

"Alla barn får även tillgång till en skola där man lär sig vara människa i ett hållbart samhälle. Förutom de grundläggande kompetenserna, att läsa, skriva och räkna, är fokus på förmågor och kunskaper som ledarskap, medveten konsumtion, etik, livsåskådning, estetik, analys-, initiativ- och kommunikativ förmåga, språk och informations- och kommunikationsteknik."

- Vilka möjligheter och utmaningar ser ni?
- På vilket sätt kan lagen säkerställa/reglera att skolan kan leva upp till detta?

Texten innehåller för många fokusområden, vilket gör det oklart vilket som är det viktigaste.

- Ledarskap
  - o För tidigt att fokusera på i grundskolan och är mer ett område för gymnasialstadiet
- Medveten konsumtion
  - o Att klara vardagslivet
  - o En garanterad nytta att kunna i livet
  - o Vissa ha egna hushåll tidigt
- Estetik och livsåskådning
  - o Berikar livet och vardagen
  - o Är ofta två sidor av samma mynt
- Kommunikativ förmåga
  - o Är träningsbart
  - o Var och en ska kunna gå framåt, utifrån sin egen nivå. Är inte möjligt att betygsätta utan en personlighetsfråga
  - o Språk
    - Svenska och engelska
    - Skall vara frivilligt. Kan tenteras om den t ex vill tenta av sitt modersmål
    - Antal erbjudna språk är en resurs- och jämlikhetsfråga

Många fokusområden – alla bör inte bedömmas.

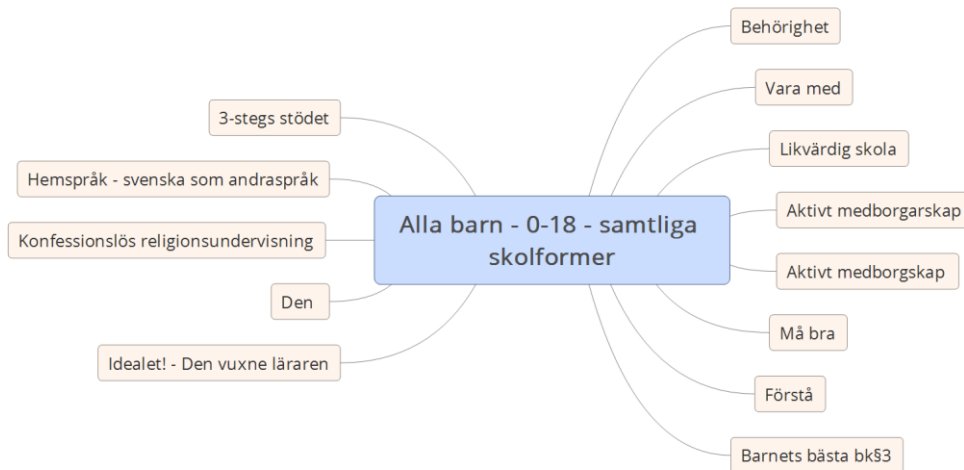
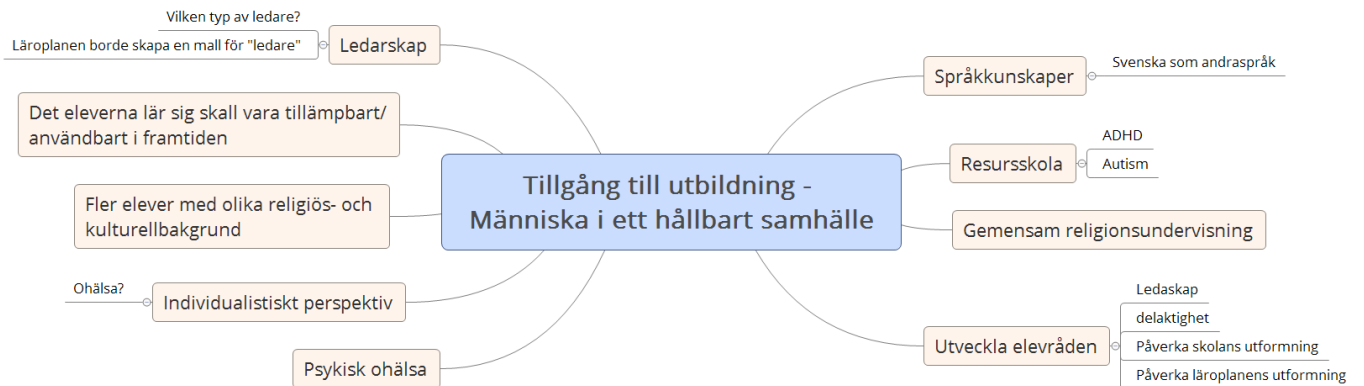

Utmaningar

- Begränsade valmöjligheter i språk som eventuellt kan lösas på distans
- Ny teknik kräver resurser
- En skola för alla! – men anpassad efter olika individer
- Källkritik kommer att behövas

Möjligheter

- System för språkundervisning på distans finns
- Ny teknik är en möjlighet – man kan göra nya saker på nya sätt för att ta till sig information
- Konfessionslös livsåskådning – mer inkluderande för eleverna
- Förmågorna/kunskaperna kan undervisas med ämnesövergripande arbetssätt

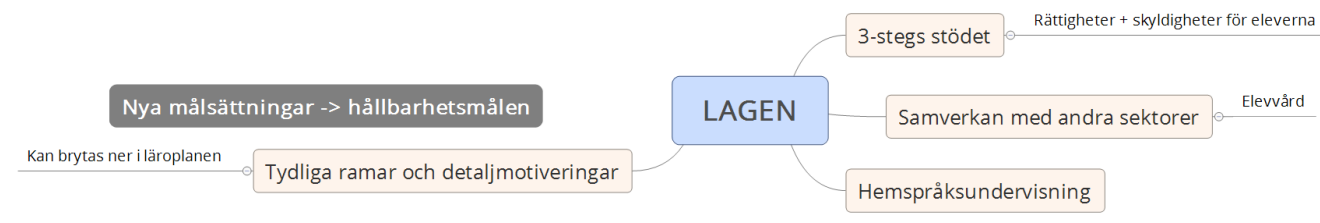

Möjligheter/Utmaningar

- Ämnesintegration
- Kommunerna förverkligar (hur?)
- Livslångt lärande
- Alla barn
- Saknar följande ord: självkänsla, ansvar, delat ansvar
- För långt skrivet (svårt språk)

Lagen

- Ansvarsfördelningen
- Demokrati - elevråd (åk 1-9)
- Personaldimensionering

- Kompetens
  - o Lärare – fortbildning?
  - o Ledare – diskussioner?
- Lyfta betydelsen/medvetandegöra informellt lärande – ex luncher, raster
- Har ämneslärare (t ex) resurser och tid att plocka upp elevernas åsikter, analyser och frågor?
- Elev = producent i skolan
- Möjlighet till individualisering
  - o Var?
  - o Hur?
  - o Vad?
- Skola = samhället
  - o Näringsliv
  - o Föräldrar
  - o Internet
  - o 3-sektor
  - o Näringsliv
- Hur validera/värdera förmågor?
- Gemensamma visioner med tydlig förankring
  - o Elev
  - o Lärare
  - o Ledare

Den andra uppgiften:

Välmående människor
vars inneboende
resurser växer

”Välmående barn lever i trygga
uppväxtmiljöer med möjlighet till
harmonisk och mångsidig utveckling. I
detta ingår både god psykisk och fysisk
hälsa.”

- Hur kan skolan bidra till detta?
- Vilken är skolans roll i samhället?

- Ekologisk och närproducerad mat som är gratis för eleven
- Ta eleverns mående på allvar
  - o Psykisk ohälsa, mobbing, övergrepp, stress
- Ge elever verktyg att känna sig själva
- Tydliggöra hur skolan kan samarbeta över sektorgränser
  - o Samverkansmodellen
- Lyssna till eleverna för att skapa en "bra period" i skolan
  - o T ex provperiod som inte känns stressig
- Naturlärdje
  - o Mer gymnastiktimmor
- Värdegrundsarbete
  - o Jämställdhet
  - o Antirasism
  - o Hbqt-perspektiv
- Sekretess, överföring av information

Hur bidra?

- Acceptera rädslor, barnet som den individ den är (bemötande!)
- Jobba förebyggande
- Kontinuitet
- Samarbete skola/hem
- Motsvarar skolans värld/kultur den yttre världen?
- Skolmatens betydelse!

Skolans roll

- Lära ut, fostrare
- Inspiratör

Värderingsfrågor
Familj – skola - samhälle

- Hälsokunskap
- Genusfrågor
- En likvärdig skola
  - o Rätt till trygg skola
- Sakkunskap "utifrån"
- Trygga uppväxtmiljöer
  - o Ökad oro
- 3-stegs stödet
  - o Tillgång till hjälp
    - Nätverksmöten
      - Andra aktörer (ÅHS, social etc)
- Öppen skola
- Se alla barn
- Stöd till personalen får ej glömmas

- Så mycket som skall skötas på så kort tid
  - Onödig press för tidigt i skolåldern
    - o Flexibel skolstart
  - Aktivitetsstress
  - Goda förutsättningar för fysisk aktivitet på skolan/träningsbart
  - Mobbning
    - o Säker skolväg – trygg!
    - o Klart uttalad metod i förebyggande arbetet
    - o Beteende är träningsbart
-

- Skolans resurser räcker inte för barn med psykisk ohälsa
    - o Multiprofessionella helheter kring unga behövs
    - o Samverkan mellan olika sektorer
  - Förebyggande arbete – unga behöver kunskap om vad psykisk ohälsa är
    - o Fortbilda elevvården
  - Förväntningar på könsroller påverkar negativt
  - Mobbning, våld, sexuella övergrepp ska inte förekomma
  - Skolan har särskilt ansvar att se barn som lever i bristande uppväxtmiljöer
  - Ge verktyg för motion och fysisk aktivitet
-

Hur?

- Mat, motion, sömn och tid (?)
  - Demokrati
    - o Konkretisera!
  - Respekt
    - o Inför sig själv
    - o Inför andra
    - o Inför andra
  - Se alla elever
    - o Klimatet/miljön i skolan
    - o Jobba på bemötande
    - o Se alla vuxna i skolan
- Roller utöver att vara lärare
- o Som att lyssna och hjälpa
  - o Ungdomscoach, skolmorfar, vaktmästare
  - o Hjälpa av tredje sektorn
- Alla i skolan jobbar för eleven
  - Vuxentätheten
-

- Lära känna alla elever
- Delaktighet
  - o Faddrar
  - o Eget ansvar

Rollen?

- Skolan ska ha tillit av samhället
  - o Olika typer av miljöer där alla ej är trygga
  - o Respekt!
- Samhället ska tillit till skolan

Skolan

= OK!

Föräldrar

Tillsammans för framtidens skola - tillfälle 3

Anteckningar - diskussion

Föreläsare: Sofia Hampf

Plats: Ålands sjöfarts museum, auditoriet (14.00-16.00) samt Självstyrelsegården, Nyhamn (18.00-19.30)

Tid: 20.4.2017 kl. 14.00–16.00 samt 18.00–19.30

LIITU-studien

20 deltagare inklusive tjänstemän. Denna gång utannonserades seminariet två gånger (13.4.2017 och 18.4.2017) i lokaltidningarna.

Deltagande idrottslärare var förvånade över att de inte fått information om seminariet. ES berättade om hur vi kontaktade skolorna som fick inbjudan. Det kan även vara svårt som rektor att avgöra vilka utvärderingar som skall prioriteras. AW vidareutvecklade att deltagandet även var ett sampel, vilket i praktiken innebar att en skola endast deltog med en årskurs. De årskurser som var med i undersökningen var elever i åk 3, 5, 7 och 9.

Resultatet återspeglar idrottslärares erfarenheter och var ingen överraskning utan mer en bekräftelse på deras intuition. Idrottslärares på högstadiet var väl representerade då samtliga högstudier samt gymnasiet idrottslärare deltog i samarierna.

Skillnader mellan pojkar och flickor stämmer överens med lärarnas erfarenhet.

Skolornas erfarenhet är att rasterna går att effektivisera. Man kan organisera skoldagarna annorlunda för att få mer möjligheter till rörelse och motion. Det som sätter gränser är skolskjutsarna som styr skolorna start- och sluttider i en stor utsträckning. Matrasterna är en möjlighet att utnyttja men är inte de heller optimala ur elever behöver vila på maten.

Skolornas arbetstider bör ses över så att rasterna går lättare att använda till organiserad fysisk aktivitet. AW tillade att detta finns med i en av sakkunniggruppernas uppdrag.

Är barnen tidigt aktiva som unga är chansen större att de är aktiva som vuxna. Där har hela samhället ett ansvar. Alla kan hjälpa barnen till ett aktivt liv. Alla vuxna har ett ansvar i detta och inte endast skolan.

En diskussion om skärmtid. I studien ingick all tid framför skärmen och alla apparater. En diskussion om hur man skall hantera skärmtiden då det numera finns olika typer av skärmar. En åsikt var vikten av att man har pauser i sin skärmtid då det finns forskning på hur hjärnan påverkas av lång skärmtid.

Det finns inte så många föreningar som arrangerar aktiviteter för dem som inte vill elitsatsa. Här kan föreningsaktiviteterna utvecklas då tidig elitsatsning ofta slår ut de barn som vill vara med bara för att det är roligt och inte har intresse av att förbättra sig inför tävlingar.

Det är svårt att utöka antalet gymnastiktimmar i skolan då det finns mycket annat som kräver plats och man vill inte att eleverna skall få alltför långa skoldagar.

Det finns en skillnad mellan fastlandets kurvor och Ålands kurvor i WHO. Samma skillnader finns i Liittu:s undersökning, vilket betyder att ett samband kan ses.

Flickornas aktivitet är lägre. Finns det någon diskussion hur man skall aktiverna flickorna mera? Det finns en skillnad redan på dagis enligt liknande forskning som pågår i den åldergrupp barn och deras fysiska aktivitet innan de börjar skolan. Man har konstaterat att det finns en skillnad redan på dagis men ännu har inga åtfärder vidtagits på rikshåll.

Diskussionen avslutades kl. 20.00. Ingen efterföljande diskussion på kvällsseminariet.

Enligt uppdrag,

Andreas Wiklund

Tillsammans för framtiden skola SFI-elever – 19.4.2017 (Medis)

Anteckningar - diskussion

Lärare: Anette Johansson

Deltagande SFI-elever: 30 st

Tid: 19.4.2017 kl. 13.00-15.00, Medis

Ansvariga och arrangörer: överinspektör Andreas Wiklund och integrationssamordnare Johanna Fogelström

---

Elevernas allmänna intryck av den åländska grundskolan

Bra:

- Inte så mycket läxor
- Bra hjälp från lärarna som upplevs som duktiga och som motiverar eleverna att vilja lära sig
- Gratis mat, skolskjuts, böcker i skolan, vilket inte är vanligt i övriga länder
- Inte så stora klasser jämfört med deras tidigare erfarenheter
- Man uppskattar att man diskuterar mobbning
- Det finns gott om hjälpmedel (teknik etc..) som gör undervisningen intressant
- Skolornas lästimmar uppskattas
- Man uppskattar den likvärdiga behandlingen av barnen/eleverna
- Bra kvalitet på undervisningen
- Elever med särskilda behov/ behov av stöd för lärande och skolgång får hjälp
- Elever med särskilda behov integreras och inkluderas i klasserna
- Det arrangeras utflykter och studiebesök
- I närheten eller i anslutning till skolorna finns fritidshem för de yngre eleverna

Dåligt:

- Små barn har inte rätt till dagis ifall mamman är hemma med småsyskon
- Skolan kan bli bättre på att se barn som är blyga/rädda och inte tar plats

Förvånande:

- Man går utan skor inne
- När barnen började på dagis/skola lärde man ut att säga välkommen på olika språk (elevernas modersmål), en liten/enkel sak men som betydde mycket

Olika Kulturer i skolan - hur bra är den åländska skolan på att bemöta olika kulturer

I Sunds skola har mat från elevens hemland introducerats på menyn. Detta har skapat en möjlighet för eleverna att bekanta sig med andra språk och kulturer. Alla elever uppskattar maten och den och återkommer med jämna mellanrum på skolans meny.

Man har haft språklektioner för eleverna i de modersmål som finns på skolan.

Man tycker att det är bra att skolan lär ut åländska/lokal kultur och traditioner i skolan (t.ex. påsk)

Välkommen lärs ut på olika språk.

Skolorna lär även barnen om olika kulturer och religioner för ökad förståelse.

Maten anpassas om religionen kräver det.

Man lyfter fram hur viktigt bemötandet är i skolan både för elever och föräldrar.

Kommunikationen mellan skolan och hemmen kan förbättras. Ofta kan det finnas en problematik med digital information. Alla har inte tillgång till tekniken och inte alltid kunskapen att använda den.

Stödundervisningen i svenska för elever med annat modersmål än svenska

- Elever med annat modersmål än svenska får 5 vt stödundervisning i svenska

Man anser att den fungerar bra och barnen lär sig svenska snabbt.

Man framför att barn som kommer till Åland sent (ex i högstadiet) har svårare att lära sig/inte tillräckligt fort.

Man anser att det inte är rätt att elever placeras 1-2 klasser lägre än deras ålder. Man tycker att man hellre tar emot stöd från speciallärare och börjar i rätt klass.

I GHS erbjuds skönlitteratur på modersmålet, vilket uppskattas. Man arrangerar även lästillfällen på modersmålet tillsammans med fritidledare.

Religionsundervisningen

Johanna berättande om nuvarande lagstiftning och hur skolorna organiserar religionsundervisningen.

- Man anser att det är viktigt att ha ett ämne som religion för att lära sig om olika religioner. Man skall lära ut etiska perspektiv, t ex hur man lever i vänskap och tolerans.

Man anser att det är ett viktigt ämne som även skall beröra ämnen som rätt/fel, vänskap och relationer med varandra.

Diskussionen avslutades kl. 15.00

Enligt uppdrag,

Andreas Wiklund

Tillsammans för framtidens skola – tillfälle 6

Anteckningar - diskussion

Föreläsare: Mårten Björkgren (ÅA), Anna Ambrose (Skolverket), Markus Koskinen-Hagman (moderator)

Plats: Ålands hotell- och restaurangskola

Tid: 11.5.2017, kl. 18.00–20.00

Religionsundervisningen i grundskolan

49 deltagare inklusive tjänstemän och pressen. Denna gång utannonserades seminariet två gånger i lokaltidningarna (5.5.2017 och 8.5.2017) och även riktade inbjudningar.

Diskussion: Markus, Anna och Mårten:

All undervisning i Finland är gemensam förutom i ämnet religion. Kan detta leda till segregation i skolan?

- Läroplanens uppbyggnad leder till att man får fokus på den kulturella identiteten/historiska identiteten, vilket främjar integrationen i skolan.
- Ämneslärarnas didaktiska inriktningar ger en kunskapsbas som skall förhindra att det ska ske. Klasslärarnas didaktiska grund är en annan och kan i många fall vara bristfällig i alla kursplaner i religion.
- Det kan hända att en segregering kan ske, men detta har ännu inte uppmärksamrats som en utmaning.

Man skall under en lagstiftningsprocess lyssna på lärarnas erfarenheter av undervisningen. Vad fångar elevernas intresse och var finns potentialen att hitta elevernas intresse. Det behövs goda kunskaper i ett ämne för att kunna skapa reflektion och att kunna tillräckligt för att skapa en dialog utgående från i sitt tänkande. Detta gäller främst äldre elever.

Ämnet skall inte bli ett ämne där man inte behöver anstränga sig och utmana sig själv. Det är viktigt att på vetenskaplig grund skapa utmaningar för eleverna att utvecklas och på det sättet bibehålla/höja ämnets status.

Ämnet skall ge möjlighet till att bli ett ämne där man möter andra kulturer och erhåller kunskaper för att på ett konstruktivt sätt skall kunna mötas i förståelse i skolan och i samhället.

I grundskolan har vi alla elever samlade och har en möjlighet att lära eleverna/ge eleverna en kunskapsbas som grund för förståelse för andra.

Man ska ta tillvara de resurser som finns i de traditioner vi har men ändå inte fastna i de strukturer man har. Man ska skapa en bra grund för alla studerande.

Religionskunskap och religionsutövning (Sverige):

Alla föräldrar skall kunna lita på att skolan inte "religionsutövar" utan förmedlar religionskunskap till eleverna. Skolans skall inte syssla med indoktrinering.

Det är svårt att inte syssla med religionsutövning i vardagen i skolan, vilket ofta sker omedvetet. Det är inte brist på fostran och viljan att utveckla eleverna och man skall komma ihåg att skolan har en stor påverkan på eleverna och därmed ett stort ansvar.

Att undervisningen skall grundas på den kristna etiken finns inte med i de finska styrdokumenterna men finns inskrivet i de svenska styrdokumenterna.

I Sverige har skolan inget ansvar för den kristna fostran och skall inte syssla med det. Man kan ha med kulturärvsrelaterade traditioner som kyrkobesök och psalmer. Det har funnits en debatt kring skolavslutningar och kristna inslag, samma debatt som har funnits i det åländska samhället.

I Finland har man, likt Sverige, klarlagt att hemmet har ansvaret för den religiösa fostran. Skolan har ansvaret att skapa förståelse för religionens betydelse och sammanhang. Skolan skulle kunna ha/ta ett större ansvar att fostra i att förstå aspekter som är centrala i ett modernt samhälle – lära sig granska, källkritik och ha en kunskapsbas som trygghet för att göra tolkningar av de intryck och samhällshändelser präglade av religion som de möter.

I Sverige handlar undervisningen i åk 1-3 om att man ska skapa en bild av sig själv och sitt närsamhälle ur ett religiöst perspektiv. Det finns inte heller ett eget läroämne, utan religionskunskap ingår i SO-ämnena som ges som en helhet (historia, geografi, samhällskunskap och religionskunskap). I åk 4-6 kommer ett annat innehåll med ett fokus på olika ämnesområden inom religion.

I den finländska läroplanen finns ett omfång av stoff som läraren skall kunna hantera med olika kompetenser och mål som skall uppfyllas. Detta ställer höga krav på lärarna som har många olika kursplaner (religioner) att hantera.

Diskussion mellan Markus, Anna, Mårten och publiken:

Vad skall läras ut i ämnet livsåskådning i grundskolan? Undervisningen har sett väldigt olika ut för samtliga barn fast de har gått i samma skola. Mer eller mindre organiserat beroende på vilken lärare man har haft.

Svar: Religionsundervisningen är konfessionslös i Finland. Är det som så att vi är dåliga på att undervisa i livsåskådningskunskap? Skall vi satsa mer på lärarfortbildning i livsåskådningskunskap? Eftersom elevgrupperna är små hanteras de med olika tyngd utgående från skollärans sätt att prioritera ämnet.

Livsåskådningen har en låg kvalitet även i riket och man behöver förbättra den överlag. Religionen har klarare ramar än livsåskådning vilket gör det lättare att skapa en god kvalitet. Ämnet skulle behöva få en högre status och tydligare styrdokument. Det har inte funnits läromedel i ämnet som stöder läroplanen i

gymnasiet. Nu finns det och det har gett mer stadga och höjt kvalitén. Grundskolan saknar ännu läromedel.

Idag har vi en lagstiftning där man som lutheran skall delta i religionsundervisningen. Är det så att om alla elever fick välja kanske det skulle leda till att livsåskådningens status höjdes och därmed även kvalitén? Om gruppstorlekarna blev större skulle ämnets status troligen påverkas.

Valmöjligheten kanske inte ligger på eleverna utan ofta är det föräldrarna som väljer för barnet. Vem är det som väljer och hur möter vi kravet att alla elever får en jämlik grundskola? Är det jämlikt ifall föräldrarna väljer för sina barn?

Innehållet för ämnet livsåskådning finns i läroplanen för grundskolan på Åland.

Man har gjort (Sverige) en undersökning vad eleverna anser om religionsundervisningen där eleverna av positiva svar. Men eleverna hade kritik till hur religiösa inslag hanterades utanför religionslektionerna och i skolans övriga verksamhet.

Religionsundervisningen på Åland påminner om rikets. Det är centralt att man tar in elevernas åsikter i lagstiftningsprocessen/läroplansrevideringen. Vad anser eleverna att är centralt i religionsundervisningen?

Publikkommentar: Det verkar som om man i Sverige har en mer traditionell undervisning med kristen etik i centrum. Det skall vara lika för alla elever. En i publiken framförde att religionsundervisning kan vara ett sätt att få eleverna att må bättre. Undersökningar visar att elevernas mående är sämre än tidigare.

Anna poängterade att man inte har den grunden i den svenska läroplanen som publikkommentaren. Det skall vara en saklig, allsidig religionsundervisning som är objektiv. Befrielse från att delta i undervisningen har inte förekommit enligt Skolverket. Undervisningen skall vara allsidig och vila på vetenskaplig grund.

Mårten påpekade att det finns länder som man använder religionen i undervisningen av politiska motiv. Ryssland har nyligen återinfört ortodox religionsundervisning i skolan, men med ett klart politiskt motiv.

Publikfråga: Har man krav på lärarnas kompetens i de olika kursplanerna (behörighetskrav), hur kontrollerar man att man uppfyller innehållet i undervisningen (ingen skolinspektion)?

Mårten:

- Man skall ha pedagogiska kunskaper, ämneskunskaper enligt gällande lag och utbildningsstyrelsens direktiv.
- Det har funnits problem med att hitta behöriga lärare.
- Men det finns som så ofta problem i början av en reform och en del skolor har frångått styrdokumentet, vilket uppmärksammas.
- Man kan som elev och förälder påtala brister i undervisning.

- Information gavs om hur man uppfyller behörighetskraven.

Publikkommentar: En diskussion behövs om vad som är historia och inte endast en undervisning i religion. Det handlar om allmänbildning. Det är upp till församlingarna att utanför skolan syssla med sin verksamhet. En i publiken påpekade innehållet Ålands läroplan. Man skall i skolan syssla med allmänbildning.

Publikfråga: Vilka erfarenheter har man från Helsingfors att samla många olika samfund blandade i samma undervisningsgrupp. Hur har det uppfattats?

Mårten:

- Ett problem har varit att man har gett klasslärare uppgiften att undervisa den blandade gruppen. En klasslärare har inte ämneskunskapen att hantera alla samfunds innehåll och inriktningar.
- Man kan inte tolka läroplanen på det sättet att man blandar olika kursplaner och sammanslår grupper med elever med olika religioner.

Vilka råd har ni till den åländska processen?

Mårten:

- Lyssna på lärare, vad engagerar i klassrummet?
- Fundera vad behöver vi inför framtiden vad gäller kunskap och kompetenser kring åskådningsfrågor.
- Grundläggande kunskaper är avgörande för att komma vidare, hitta nya vägar att utmana och föra dialog med varandra.
- Skolan har ett stort ansvar att granska religion, även lokalsamhällets religion och förstå att det är något som påverkar det kollektiva även i frågor som mänskliga rättigheter, demokrati, jämställdhet.

Anna:

- Bygg ett system där man möts med goda kunskaper och egen och andras religioner.

Marcus K-H

- Vi behöver bli duktigare på att använda den unika arenan som ju grundskolan faktiskt är.
- Att få verktyg för att kunna kritiskt granska blir alltmer viktigt.

En i publiken klargjorde att religionsundervisning är historia, kultur och allmänbildning. Man skulle behöva samla alla elever i ett klassrum för att ge dem samma kunskapsbas. Man skall inte vara rädd för att eleverna inte får den kunskaper de behöver om olika religioner. Det finns heller ingen risk för att man kränker eleverna utan ger dem en allmänbildande grund att bygga vidare från.

Diskussionen avslutades kl. 20.05.

Enligt uppdrag,

Andreas Wiklund

**Bilaga 6 - Sammanställning av diskussioner under skoldirektörsmöten
vårterminen 2016**

Sammanställning av diskussioner under skoldirektörsmöten vårterminen 2016

Revidering av grundskolelagen

17.06.2016

Ålands landskapsregering/Utbildnings- och kulturavdelningen/Utbildningsbyrå

Överinspektör Andreas Wiklund

Innehåll

Bakgrund och syfte	72
Arbetsätt/metod	73
Gruppens mindmap – Revidering av grundskolelagen	73
Utvecklingsområden	74
1. Pedagogiska vokabulären	74
2. Skolskjuts	74
3. Barnomsorgen	75
4. Arbetstid och undervisning	75
5. Distansundervisning	76
6. Ansvarsfrågor och skyldigheter	77
7. Kommunstrukturer/huvudmannaskap/förvaltning	77
8. Religionsundervisningen	78
9. Läroplikt i hemmet	78
10. Elevvården	79
11. Skolbibliotek	79
12. Skolledarrekrytering	80
13. Teckenspråk	81
14. Jämlikhet	81
15. De valfria läroämnena	81
16. Målsättningsparagrafen	82
17. Ersättande skolor	82
18. Sjukhusundervisning	83
19. Specialundervisningen	84
20. Disciplinära åtgärder mot elev/utåtagerande barn	84
21. Integration – Svenska som andraspråk	85

Bakgrund och syfte

Utbildningsbyrån, överinspektör Andreas Wiklund, har varje månad ett möte med grundskolornas skoldirektörer, bildningschefer och bildningsdirektören. Vid dessa möten diskuteras bland annat aktuella utvecklingsfrågor inom grundskolan. Deltagare vid skoldirektörmöten är följande personer:

Skoldirektörer och bildningschefer:

Mathias Eriksson (ME), skoldirektör, SÅHD
Julia Grünewald (JG), vik.skoldirektör, Brändö
Patrik Larsson (PL), bildningschef, Saltvik
Kerstin Lindholm (KL), skoldirektör, södra skärgården
Kjell Nilsson (KN), bildningsdirektör, Mariehamn
Kaj Törnroos (KT), bildningschef, Kumlinge
Cecilia Johansson (CJ), skoldirektör NÅHD

Andreas Wiklund (AW), överinspektör utbildnings- och kulturavdelningen (ordf. och sekr.)

Under följande möten har gruppen diskuterat utvecklingsområden i den nuvarande grundskolelagen: 09.03.2016, 11.04.2016, 16.05.2016, 30.05.2016 och 13.06.2016.

Mötesprotokollen bifogas inte eftersom detta PM har uppdaterats under ovanstående möten.

Syftet med diskussionerna är att kartlägga de områden som skoldirektörerna, bildningscheferna och bildningsdirektören anser att bör utvecklas och revideras i den nuvarande lagstiftningen. Deras erfarenhet av och kunskap om vad som bör utvecklas och revideras i den nuvarande lagstiftningen är väsentlig att ta i beaktande när revideringen av grundskolelagen för landskapet Åland kommer att inledas.

I detta PM redovisas sammanlagt 21 områden som bör tas i beaktande vid en revidering av grundskolelagen enligt Ålands skoldirektörer och bildningschefer. Det finns ingen rangordning eller prioriteringsordning i detta PM. Alla områden är likvärdiga.

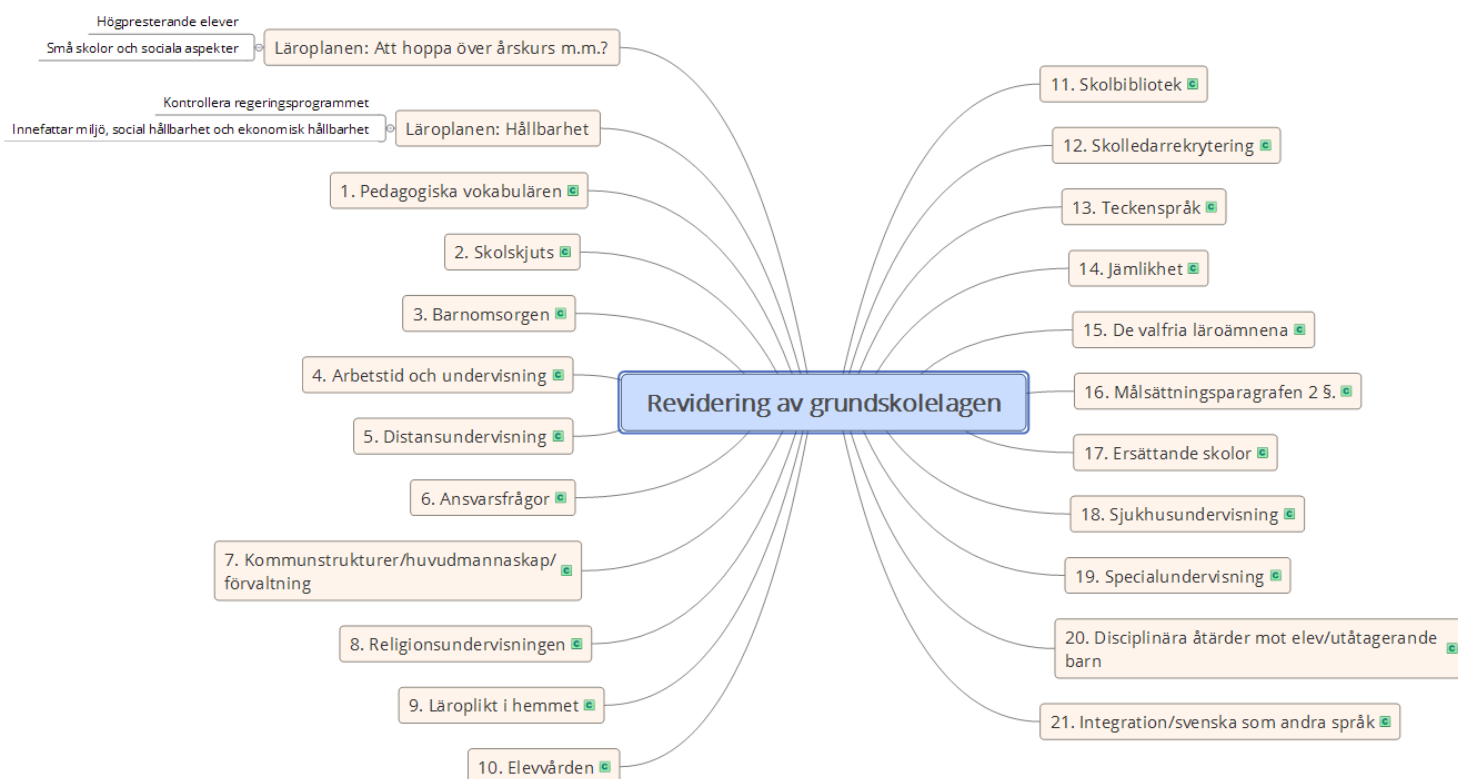
Arbetsätt/metod

Gruppen har arbetat med modellen mindmapping. Gruppen inledde sitt arbete genom att kartlägga vilka områden som behöver ses över eller tas med i lagstiftningen. Inför gruppens första möte fanns de områden med som har diskuterats på utbildningsbyrån.

När kartläggningen/mindmappen av vilka områden som behöver ses över var klar, diskuterades varje område enskilt för att få en mer detaljerad bild av vad som behöver ändras i nuvarande lagstiftning.

Gruppens mindmap – Revidering av grundskolelagen

Följande områden har diskuterats under gruppens möten:

Utvecklingsområden

1. Pedagogiska vokabulären

Gruppens diskussioner handlade om vikten av att samma vokabulär ska finnas i alla styrdokument som gäller all utbildning. I nuvarande styrdokument finns det diskrepans vad gäller benämningar i Grunder för förundervisning¹, landskapet Ålands läroplan för grundskolan² och Grundskolelag för landskapet Åland(1995:18)³.

Gruppen anser att det är ytterst viktigt att samma vokabulär används i alla styrdokument. Man syftar då på exempelvis specialundervisningstermer som idag benämns olika i läroplanen och grundskolelagen. Detta gäller även den vokabulär som finns i kommunala styrdokument så som arbetsplaner och skolstadgor.

Gruppen diskuterade även fördelen av att använda sig av samma vokabulär som man använder i rikets lagstiftning och läroplan.

2. Skolskjuts

I nuvarande lagstiftning finns de lagar som berör skolskjutsfrågor i *Trafiklagen och landskapsförordning om skolskjutsning (2008:140)*. Gruppen anser att de paragrafer som berör grundskolans direkta verksamhet ska finnas med i grundskolelagen eller kompletteras med tydliga hänvisningar till var gällande lagstiftning finns.

I lagstiftningen behöver man även ta hänsyn till skärgårdens speciella förhållanden. Gruppen syftar då på att elever i skärgården kan få alltför långa skoldagar då man är beroende av skärgårdstrafikens turlistor. Lagstiftningen ska vara skriven på sådant sätt att det skapas flexibilitet för skärgården att lösa skolskjutsen på ett för eleven ändamålsenligt sätt.

I lagstiftningen bör det även tydligt framgå vem som är tillsynsansvarig eller tillsynsmyndighet under elevens skolskjuts till och från skolan.

---

¹ http://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/grunder-for-forundervisningen_0.pdf

² http://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/laroplan_for_landskapet_aland_juni_2015.pdf

³ http://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/o_utbildning_kultur_och_idrott_2012.pdf

3. Barnomsorgen

I *Utbildningspolitiskt program för landskapet Åland* nämns följande⁴:

Livslångt lärande innebär inläring i alla åldrar och på alla livsområden. Inlärningsförutsättningarna utvecklas i ett tidigt skede och befästs genom hela utbildningssystemet, allt från förundervisningen till undervisning på högskolenivå.

Man nämner även följande under rubriken **Insatser för att utveckla allmänna kompetenser och ett livslångt lärande**:

- *Förutsättningarna för att flytta förundervisning till utbildningssektorn utreds på basen av de erfarenheter som gjorts i t.ex. riket och i Sverige.*

I flera kommuner på Åland ingår redan barnomsorgen i bildningschefernas ansvarsområde.

Erfarenheten av detta är positiv och ses som ett steg framåt i utvecklingen av verksamheten.

Gruppen enades om att man i lagstiftningen kan ha ett större utvecklingsperspektiv i beaktande än vad utbildningspolitiska programmet säger. Man framför att lagstiftningen kan ha ett 1-16 perspektiv där även barnomsorgen är under grundskolans ansvarsområde. Man kan då ta mer hänsyn till barnets väg genom utbildningssystemet. Det är lättare att planera individuella hänsynstaganden till barn med särskilda behov eller handikapp om man utökar grundskolans ansvarsområde till att även gälla barnomsorgen.

4. Arbetstid och undervisning

Skoldirektörerna anser att avsnittet gällande arbetstid och undervisning bör revideras och moderniseras. Anpassningar i läroplanens timfördelning ska moderniseras för att möjliggöra ett modernare synsätt på undervisning och pedagogik/didaktik.

Lektionstiderna ska regleras på ett annat sätt som bättre speglar de kompetenser eleverna behöver i ett framtida samhälle. Även läroplanens timfördelning gällande konst- och färdighetsämnena (ex teknisk slöjd och textilslöjd)⁵ behöver revideras så att det skapar mer utrymme för entreprenörskap och kreativitet i undervisningen. Detta enligt det utbildningspolitiska programmet. Man bör även skapa mer utrymme för lekens pedagogiska betydelse.

---

⁴http://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/0070_250615_bilaga_utbildningspolitiskt_program.pdf (sid 10-12)

⁵http://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/laroplan_for_landskapet_aland_juni_2015.pdf (sid 128-130)

I grundskolelagens avsnitt Arbetstid och undervisning bör en anpassning ske efter det moderna samhällets arbets sätt med mer flexibilitet i arbetsdagens upplägg. Nuvarande skrivning om lektionernas längd sätter administrativa gränser för hur man kan anpassa skoldagen.

Implementeringen av moderna och tidsenliga arbets sätt och möjligheterna till kollaborativt lärande skulle bli helt andra ifall man ändrade synen på hur man organiserar skoldagen. Nuvarande skrivning begränsar möjligheterna till implementering av nya metoder och utvecklingsarbete i skolorna.

Gruppen föreslår att alla elever i åk 1-6 ska ha 28 lektioner/vecka eller 28-timmars arbetsvecka. Tanken är att allt skolarbete ska hinnas med i skolan och därmed skapas en mer jämlik skola. Dagens kärnfamiljer har en annan sammansättning än tidigare och elevernas olika hemmiljöer ger olika förutsättningar till möjlighet till stöd i skolgången, både vad gäller materiella ting och tiden tillsammans med barnen.

En sammanhållen skoldag där man kan använda olika yrkesgruppers kompetenser för att skapa en mer effektiv skoldag som ger eleverna alla de olika stimuli de behöver för en optimal utveckling. Det skulle skapa en helhetssyn på undervisningen och skapa fler flexibla lösningar som skulle komma eleverna till gagn.

Om en sådan reform införs bör man även ha en tydlighet i vem som är ansvarig för tillsynen och lärarnas arbetsavtal bör justeras. Om man utökar elevernas arbetstid i skolan sker även en kostnadsförskjutning från elevernas tid i för- och eftermiddagshem. En annan kostnadsförskjutning som sker är att skolskjutskostnaderna minskar, men det finns en risk att skolskjutsidkarna inte räcker till.

5. Distansundervisning

Det finns en mängd anledningar till att man som elev fullgör sin läroplikt i hemmet eller annan plats. I fall det sker av psykosociala orsaker eller på grund av fysiska orsaker är det centralt att det sker med ett läkarutlåtande som grund. Godtycklig placering av utförandet av undervisningen i hemmet ska inte förekomma. En konsekvens är när man fullgör läroplikten i hemmet är att alla ämnen i läroplanen sällan kan utföras i praktiken. Här är distansundervisning med hjälp av modern teknik ett alternativ för att eleven ska få sin rätt till undervisning uppfylld.

I skärgården pågår ett ESF-projekt, Flexibel grundskola i skärgårdsmiljö (ÅLR 2015/6289), vars syfte är att skapa system, bland annat distansundervisning, som kan trygga en kvalitativt likvärdig undervisning i elevens närmiljö och som möjliggör för små skolor att erbjuda relevanta och lockade lärartjänster i de olika skolorna. Det handlar även om att säkerställa elevens rättighet till undervisning och lärande oberoende var man fullgör sin läroplikt. Även skolor på fasta Åland har nytta av distansundervisning då man i små skolor delar liknande utmaningar som skärgårdens skolor.

Elevernas skolgång internationaliseras och globaliseras hela tiden. Genom att använda distansundervisning skapas globala perspektiv som på många sätt kan garantera att kvalitén i

undervisningen stärks. Låt oss säga att om man i en revidering av språkprogrammet utökar antalet språk som erbjuds, behöver det inte betyda att alla kompetenser behöver finnas på skolan utan kan erbjudas på distans oberoende var pedagogen befinner sig i landskapet.

Regeringsprogrammet berör ämnet hur man kan förbättra elevernas möjligheter till att stärka sitt hemspråk. Även här är distansundervisning en möjlighet.

6. Ansvarsfrågor och skyldigheter

Elevens ansvar bör tydliggöras. Om man tydliggör elevens egna ansvar skapas mer fokus på lärandet i skolan.

Även föräldrarnas ansvar och skyldigheter bör förtydligas. Undervisningen i skolan innebär en viss grad av fostran, men föräldrarnas roll som fostrare och deras skyldighet att sina deras barn undervisningsbara bör förtydligas genom att klargöra vilka områden i skolans verksamhet som man som förälder kan påverka.

Även skolans ansvar bör tydliggöras och lagen ska fokusera på skolans huvudarbetsuppgifter. Lärandet ska komma i första hand. Elevernas rätt till att få rätt stöd vid rätt tid ska stärkas i samklang med de direktiv som finns i läroplanen. Även detta framförs i regeringsprogrammet⁶.

Alla elever har rätt till en trygg studiemiljö. Alla skolor ska ha som mål att vara mobbningsfria. All personal i skolan ska vara utbildade i hur man kan motverka mobbning i skolan. Detta framförs även i regeringsprogrammet.

Åland berörs av det ökade behovet att förbereda sig för olika typer av säkerhetsrisker. Här ska skolans ansvar framgå gällande beredskap för olika typer av säkerhetsrisker, samt att personalen har en nödvändig utbildning i till exempel första hjälp och hur man förebygger och släcker bränder etc. Skolorna ska sträva efter att ha ett genomtänkt säkerhetsperspektiv i sin verksamhet.

7. Kommunstrukturer/huvudmannaskap/förvaltning

Gruppen konstaterar att en anpassning efter den framtida kommunreformen påverkar hela kapitel 2 i grundskolelagen. I flera kommuner på Åland sker redan nu en effektivisering genom att nämnder slopas eller slås ihop med andra nämnder. Man behöver vara vaksam på utvecklingen så att man följer gällande lagstiftning.

---

⁶ <http://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/regeringsprogram-for-ett-hallbart-aland.pdf> (sid 8)

Det som berördes i diskussionen var att man skulle kunna diskutera en valfrihet i skolvalet utanför den kommun där man är skriven.

8. Religionsundervisningen

Gruppen vill framföra att religionsundervisningen ska vara konfessionslös, vilket gör att hela 18§ bör skrivas om.

Även ämnet religion behöver få en annan benämning. Gruppen framförde olika förslag som kan diskuteras:

- Samhällsetik
- Religion och livsåskådning (Sverige)
- Livskunskap

Det centrala är att skapa ett ämne i läroplanen som dels ger eleverna den kunskap de behöver i de kristna etiska grunderna vårt samhälle är uppbyggt av samt utveckla eleverna till fungerande och toleranta samhällsmedborgare.

9. Läroplikt i hemmet

Det bör finnas en tydlighet gällande vilka kriterier som ska uppfyllas ifall man som förälder ska få överta ansvaret för läroplikten och utföra den i hemmet. Gruppen diskuterade vikten av att man ska försvara barnets rättigheter till en väl utförd läroplikt enligt givna styrdokument. En tydlig skriftlig målsättning sammanställd av målsmännen för läsårets innehåll bör finnas även för hemundervisade elever.

En läroplansfråga är att tydliggöra vilka möjligheter man har till vidare studier efter fullgjord läroplikt i hemmet.

Gruppen diskuterade även det faktum att det är föräldrarna som tar beslutet om att överta ansvaret för att utföra läroplikten och frågan om hur man ska kunna försvara barnets rättigheter då läroplikten försummas.

Gruppen ansåg att förälderns rätt att få överta läroplikten ska vara prövningsbar.

En politisk fråga är om man skall tillåta att alternativet att utföra läroplikten i hemmet skall finnas överhuvudtaget.

10. Elevvården

Gruppen diskuterade endast kort skrivelsen om studiesociala förmåner. Det man diskuterade var att det skulle vara att föredra om man kunde tydliggöra gränsdragningen mellan skolans och ÅHS:s ansvarsområden.

11. Skolbibliotek

Skoldirektörgruppen hänvisar till läsfrämjande styrgruppens protokoll. Där finns anvisningar och förslag hur bibliotekslagen behöver kompletteras och hur grundskolelagen kan anpassas.

Utdrag ur Läsfrämjande protokoll 10.12.2016, Elspeth Randelin sekr.):

”Styrgruppen ska komma med lagförslag – för bibliotekslagen/grundskolelagen för att förbättra allas elevers tillgång till ett fungerande skolbibliotek. Ett förslag till arbetsbeskrivning för kommunbibliotekarier med ansvar för skolan är också viktigt.

Under mötet kom styrgruppen fram till följande punkter:

Grundskolelagen (GSL) och bibliotekslagen (BL) måste synkroniseras när det gäller biblioteksverksamhet gentemot skolan. Ordet skolbibliotek ska undvikas om inte en särskild skolbibliotekarie tjänst inrättas. Samarbete med skolan skall ingå som en naturlig, men icke valbar, del av kommuns lagstadgade biblioteksverksamhet.

Ordet samarbete ska betonas när man ser över bibliotekets service i skolorna och att samarbete över kommunens gränser förespråkas.

En klasslärare kan få allt mellan 2-5 veckotimmar (beroende på antal elever) för att ansvara för skolbiblioteket. Om flera kommuner samarbetade med 5 t ex veckotimmar var vore det möjligt att anställa EN ambulerande skolbibliotekarie som jobbar med ett distrikts lågstadier 50 % och sedan med KHS alt. GHS 50 %. Den personens uppdrag är att lära känna barnen/ungdomarna och kan därmed jobbar på läsfrämjande verksamhet tillsammans med den enskilde eleven. Detta är speciellt viktigt vid övergången från lågstadiet till högstadiet. Biblioteksbesök till kommunens bibliotek kan ske tillsammans med denna person.

Bibliotekslagen har en paragraf angående vårdinrättningar och förslaget är att också skolor kunde nämnas här.

Gruppen diskuterade en möjlighet att påverka verksamheten genom landskapets andel som betalas från LR till kommunen för att bl.a. upprätthålla kommunens bibliotek.

Under förordnande av central biblioteket 2:

Samordna och utvecklar biblioteksverksamhet vid de allmänna och skolbibliotek.

Central biblioteket skall bistå kommunens bibliotek med hjälp och råd – när det gäller tekniska lösningar, bokpaket, bokprat, media fostran. Att formulera, tillsammans med kommuner, en plan för hur skolbiblioteksverksamhet ska bedrivas och av vem.

Central bibliotek ska förordna EN person vars jobb det är att, vid behov och önskemål, åka ut till andra bibliotek.

Grundskolelagen från 1995 nämns inte skolbibliotek över huvud taget.

§12: Lärarkollegiet... en vars jobb är att samarbete med kommunbibliotek

§16 Läsfrämjande arbete ska bedrivas i samarbete med kommunbibliotek

GSL Förordningen:

§ som handlar om "studiesociala förmånar" borde inkludera skolbibliotek som en förmån – tillgång till en inspirerande och läsfrämjande miljö är viktigt.

§3 under "Tjänster" – en skolbibliotekarietjänst kan finnas som alternativ.

9. Samarbete med facket – ändringen av arbetsavtalet (som görs om årligen) kunde öppna vägar för en ökning i antal timmar tillgodo för läsfrämjande åtgärder.

10. Det finns möjlighet redan för undervisning att ske i en eller flera skolor som öppnas upp för samarbete över kommunens/skolans gränser.

Man kan notera att styrgruppens protokoll för projektet Läsfrämjande berörde även andra områden än lagstiftning, vilket inte behöver beaktas i det här sammanhanget.

12. Skolledarrekrutering

Grundskoleförordningen:

24 §. Utseende av vice rektor, föreståndare och vice föreståndare i skolor där en rektorstjänst inrättas skall även en vice rektor utses. I skolor där en rektorstjänst inte inrättats skall en föreståndare utses. I skolor med minst två lärare skall en vice föreståndare utses. Vice rektor, föreståndare och vice föreståndare skall utses bland skolans lärare. Då en vice rektor, en föreståndare eller en vice föreståndare utses skall en lärare som är behörig för sin tjänst väljas framom en lärare som inte är behörig.

Man ska trygga skolledarrekruteringen och ge större flexibilitet så att man kommunalt kan skapa attraktiva rektorstjänster. Man ska tydliggöra möjligheten att ha en rektor för flera skolor. Biträdande rektor kan inrättas istället för vice rektor/föreståndare.

Skärgårdens särförhållanden bör beaktas där svårigheterna att rekrytera skolledare är större än på fasta Åland.

Gruppen är delad i åsikten om tidsbunden eller tillsvidare tjänst. En tillsvidare tjänst kan ses som attraktivare men en tidsbunden tjänst som kan förnyas kan vara bra ur andra aspekter.

13. Teckenspråk

I rikets lagstiftning benämns teckenspråk som ett undervisningsspråk. Nuvarande skrivning i Ålands grundskolelag kan kvarstå med bakgrunden att hjälpmedel utvecklas och den medicinska forskningen går framåt. Döva ska få hjälpmedel och stöd i sitt skolarbete på andra grunder och i annan lagstiftning.

Enligt gruppen är hörselskadades rätt till likvärdig tillgänglighet en självklarhet.

14. Jämlikhet

Lagstiftningen ska säkerställa elevens rätt att få hjälp till studieplats efter grundskolan. Eleven har rätt att få vägledning till framtida studier till det år eleven fyller 18.

Under elevens grundskoletid ska det finnas systematisk vägledning. Vägledningen i grundskolan ska finnas med från årskurs 1 till 9. Vägledningen förbättras även i samband med införandet av Stöd för lärande och skolgång i landskapet Ålands läroplan för grundskolan från och med läsåret 2016-2017.

15. De valfria läroämnena

Grundskolan bör utöka antalet valfria språk och även starten för när man inleder undervisningen i engelska kan ändras. Engelskans betydelse i samhället växer, både nationellt och internationellt. Ett fokus på att erbjuda språkundervisning som svarar mot samhällets utveckling ska vara målsättningen.

Tekniken med distansundervisning utvecklas och möjligheter att erbjuda undervisning även i andra språk än finska, tyska och franska ska skapas.

Kvalitén i kursplanerna bör säkerställas gällande valfria läroämnen. Man ska under grundskoletiden fokusera på att ge eleverna färdigheten att lära sig det nya språket. Efter grundskolan kan elever på egen hand eller i studier fördjupa sina kunskaper i språket om de så önskar.

Att skapa en skola som är anpassad efter den internationella utvecklingen måste ske på fler plan än vilka språk man kan välja i grundskolan.

16. Målsättningsparagrafen

Grundskolelagen:

2 §. Grundskolan skall ge en allmänbildande grundutbildning. Den skall i sin undervisning och övriga verksamhet ge alla elever möjlighet att inhämta och utveckla sådana kunskaper och färdigheter som behövs för en harmonisk och allsidig personlighetsutveckling. I samarbete med hemmen skall grundskolan stöda elevernas utveckling till kreativa och ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar, som har ett sunt självförtroende. Undervisningen skall ge eleverna insikter i och förståelse för den åländska självstyrelsen, demilitariseringen och kulturen. Verksamheten skall främja demokratiska värderingar, internationell förståelse, jämställdhet mellan könen och fredsvilja. Den skall utformas i enlighet med principerna om människors lika värde. Verksamheten i grundskolan skall bygga på ekologiska grundprinciper och präglas av respekt för och hänsyn till miljön.

Man ska skriva in begrepp som inkludering, social hållbarhet, ekonomisk hållbarhet och kulturell hållbarhet i texten. I övrigt anser gruppen att texten håller ännu.

17. Ersättande skolor

Elevunderlaget på Åland är för litet för att skapa ekonomisk bärighet för att driva en ersättande skola. På Åland är grundskolorna av hög kvalitet och ersättande skolor har ett för litet elevunderlag att tillgå för dem som söker ett alternativ till den kommunala skolan.

Intagningskriterierna fungerar inte för en ersättande skola. Eftersom ersättande skolor inte har ekonomi att ta emot elever med särskilt behov av stöd, kan man inte ta emot dessa elever i praktiken. Lagens skrivning om intagningskriterier behöver bli tydligare och kräva att man kan uppfylla alla elevers behov så att man inte kan välja bort elever med behov av särskilt stöd.

Tillsynsfrågan måste klargöras. Lagen behöver beskriva på ett tydligt sätt vem som är huvudman och vilka befogenheter huvudmannen har. Samma tillsynsregler ska gälla för ersättande skolor. Direktionen ska inte vara huvudman. Landskapsregeringen kan vara huvudman för ersättande skolor.

Landskapsbidraget ska fastställas så att samma bidrag gäller oberoende vilken kommun man kommer från. Då behövs inget avtal mellan kommunen/kommunerna och den ersättande skolan. Mötet var inte enigt i detta.

Den del kommunen betalar behöver definieras i lagen.

Det viktigaste är att politikerna tar ställning till om man ska ha ersättande skolor eller inte.

18. Sjukhusundervisning

Gruppen anser att samma lagstiftning som finns i riket kan användas på Åland. Skillnaden är att kommunen i vårt fall är ÅHS/Landskapsregeringen.

Lag om grundläggande utbildning – Finland⁷:

4 a § ([30.12.2013/1267](#))

Undervisning för elever intagna för specialiserad sjukvård

Undervisning för elever intagna för specialiserad sjukvård

För elever i förskoleundervisning eller grundläggande utbildning enligt denna paragraf ges undervisning som har som mål att upprätthålla lärandet och skolgången och att genom en allomfattande rehabilitering stödja målen för den vård som eleven får. Undervisning av en elev som får specialiserad sjukvård ordnas i första hand i elevens skola eller plats för förskoleundervisning enligt 6 eller 28 § som eleven antagits till. Den kommun där sjukhuset finns är dock skyldig att för elever som är patienter på sjukhuset ordna undervisning i den omfattning detta är möjligt med hänsyn till patientens hälsa. Den kommun där det sjukhus som svarar för vården finns är skyldig att ordna undervisning och stöd även för andra läropliktiga elever i specialiserad sjukvård i den omfattning detta är motiverat med beaktande av elevens hälsa, pedagogiska specialbehov och terapeutiska och rehabiliterande åtgärder inom den specialiserade sjukvården, om det inte trots stödåtgärder enligt denna eller någon annan lag är till elevens fördel att undervisningen ordnas på något annat sätt. Även kommuner där det finns en sådan annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som avses i lagen om specialiserad sjukvård ([1062/1989](#)) kan ordna undervisning för elever som får specialiserad sjukvård.

Den kommun där det sjukhus eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som svarar för vården finns och elevens utbildningsanordnare samt elevens hemkommun enligt lagen om hemkommun ska tillsammans komma överens om hur undervisningen enligt denna paragraf ordnas för en elev efter att först ha hört eleven, hans eller hennes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare, utbildningsanordnaren samt dem som svarar för elevens elevvård. Om de inte når en överenskommelse fattas beslutet av den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som ansvarar för vården finns.

Elevens utbildningsanordnare ska tillsammans med den kommun där det sjukhus eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som svarar för vården finns i yrkesövergripande samarbete komma överens om och ordna det stöd för ordnande av undervisningen som är nödvändigt när eleven övergår till sådan undervisning som avses i 1 mom. och återgår till den tidigare undervisningen. Om utbildningsanordnaren är någon annan än elevens hemkommun under vårdperioden ska även elevens hemkommun höras. När skyldigheterna enligt 1 mom. upphört ska eleven kunna återgå till den undervisning som han eller hon deltog i före övergången till undervisning enligt 1 mom.

---

⁷ <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980628>

Elever som får specialiserad sjukvård har rätt till fri transport eller tillräckligt understöd enligt 32 § 1 mom. när de deltar i undervisning enligt denna paragraf.

19. Specialundervisningen

Gruppen anser att lagtexten fungerar med läroplanens text om specialundervisning. Terminologin i lagtexten behöver anpassas efter läroplanens text.

20. Disciplinära åtgärder mot elev/utåtagerande barn

Kvarsittningar används sällan av skolorna. En bättre åtgärd är konsekvensamtal eller fostrande samtal med både elever och vårdnadshavare. Endast konsekvensamtalen och avstängningar ska registerföras. Berörd lärare ska delta i konsekvenssamtalet.

Gruppen anser att rikets lagstiftning är lämplig att användas även på Åland. Gruppen syftar på hur man ska hantera ett utåtagerande barn som äventyrar säkerheten i skolan:

Lag om grundläggande utbildning - Finland

36 b § ([13.6.2003/477](#))

Avlägsnande av en elev som uppför sig störande och äventyrar säkerheten

■ Avlägsnande av en elev som uppför sig störande och äventyrar säkerheten

Lyder en elev inte en uppmaning att avlägsna sig enligt 36 § 2 mom. har rektorn och läraren rätt att avlägsna eleven från klassrummet eller ett annat utrymme där det ges undervisning, eller från en skoltillställning. Rektorn och läraren har också rätt att avlägsna en elev från skolans område, om eleven inte avlägsnar sig efter att ha fått veta att han eller hon avstängts från undervisningen enligt 36 § 3 mom.

Försöker en elev som skall avlägsnas förhindra detta genom att göra motstånd, har rektorn och läraren rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att få eleven avlägsnad och som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara.

Rektorn och läraren kan i situationer som avses i 1 och 2 mom. agera tillsammans eller var för sig. Det är förbjudet att använda maktmedelsredskap för att avlägsna eleven. Om läraren eller rektorn använt sig av maktmedel skall han eller hon lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till utbildningsanordnaren.

Bestämmelser om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § strafflagen ([39/1889](#)).

Överlag är rikets lagstiftning mycket detaljerad vad gäller elevens skyldigheter och disciplinära åtgärder, vilket kan granskas närmare.

21. Integration – Svenska som andraspråk

Utbildningsavdelningen/utbildningsbyrån utarbetar just nu en grund för hur landskapet Ålands läroplan för grundskolan skulle kunna kompletteras med Svenska som andraspråk.

På Åland utförs detta redan i form av stödundervisning i svenska för de elever som kommer till Åland som nyanlända och som har ett annat modersmål än svenska. Nuvarande läroplan saknar riktlinjer för denna undervisning. I utbildningsbyråns förslag finns även integrationsförbättrande åtgärder. Utbildningsbyrån föreslår även ett flexiblare system för stödundervisningen i svenska.

Utdrag ur överinspektörs Andreas Wiklunds *Konsekvensanalys - Svenska som andraspråk*:

Utgående från de förhållanden som råder inom den åländska grundskolan gällande nyanländas integration och inkludering i skolväsendet gör jag bedömningen att det system vi har är det mest lämpliga för att skapa en god undervisning i svenska för nyanlända på Åland. Om man ser de totala kostnaderna för samhället kan man konstatera följande:

*Den totala årskostnaden för samhället gällande stödundervisning i svenska (bokslut 2015): **349 502,09€***

*Kostnadsberäkning för den totala årskostnaden för samhället gällande införandet av svenska som andraspråk som eget ämne (elever 2015): **ca 600 000€***

På Åland har vi små skolenheter och få nyanlända jämfört med våra grannländer och storstadsregionen på fastlandet. I fastlandets glesbygdsområden används ett liknande system som på Åland där nyanlända erhåller rätten att få stödundervisning i svenska eller finska, samtidigt som de inkluderas i den reguljära/ordinarie klass- och ämnesundervisningen i grundskolan. De åländska grundskolornas organisation varierar mycket beroende på att vi har många små enheter och få stora skolor. Av tabellen på sidan 6 framgår att de 110 elever som för närvarande erhåller stödundervisning i svenska som nyanlända är utspridda på 13 skolor. 43 av dem går i Strandnäs skola och 18 går i Övernäs skola. Alla andra skolor, förutom de just nämnda, har inte några organisatoriska möjligheter att med nuvarande resurser införa svenska som andraspråk som ämne med ett introduktionsår och ett arbetssätt som liknar storstadsregionen i riket och det svenska systemet. På Åland ger nuvarande system, inkludering med stödundervisning i svenska, flexibilitet och bättre möjligheter för att skapa en så bra lärmiljö som möjligt i våra små skolenheter.

Målet ska vara att eleverna blir fullvärdiga medlemmar i skolgemenskapen, både vad gäller kunskaper i svenska samt socialt. I Strandnäs skola och Övernäs skola, vilka har stabila grupper vad gäller nyanlända med ett annat modersmål än svenska, kan man med nuvarande stödsystems resurser skapa liknande förutsättningar som skolor i riket och i Sverige har med ett förberedande år innan man inkluderas i den ordinarie undervisningen.

Områden att utveckla

1. För att effektivisera stödundervisningen bör landskapsregeringen införa en kursplan i läroplanen för denna del av undervisningen i grundskolan (se bilaga 2). Då kommer de lärare som utför undervisningen att ha en kursplan att utgå från och man kan på ett tydligare sätt skapa struktur för stödundervisningen i svenska för de nyanlända. Landskapsregeringen behöver även ändra terminologin och kalla det för undervisning i svenska som andraspråk, det vill säga samma terminologi som i övriga nordiska länder.
2. Landskapsregeringen behöver även skapa mer flexibilitet i de kriterier som finns för att man ska vara berättigad till stödundervisning i svenska. För närvarande är kriterierna att varje elev har rätt till 5 veckotimmar stödundervisning i svenska i 5 års tid efter inflyttningsdagen. Forskningen visar att det tar 5-8 år att lära sig ett nytt språk med djupförståelse och förmåga att behärska språkets alla nyanser och olika användningsområden man möter i vardagslivet och yrkeslivet. Om man inte har nått en tillräckligt hög nivå i sin språkutveckling efter 5 år ska det finnas en flexibilitet att kunna utöka tiden man är berättigad till stödundervisning i svenska/svenska som andra språk.
3. Förutom nyanlända borde även elever med en annan språkbakgrund och som är födda på Åland vara berättigade till stödundervisning i svenska om de har behov av det.
4. Nuvarande system har även brister som uppkommer ifall en elev anländer i högstadiet. Då är 5 veckotimmar troligen för lite för att eleven ska hinna lära sig en tillräcklig svenska för att kunna gå ut grundskolan med ett avgångsbetyg som ger behörighet till vidare studier. Nyanlända högstadielever behöver mer undervisning i svenska som andra språk än 5 veckotimmar för att hinna lära sig svenska och skaffa behörighet inför vidare studier.
5. Mer flexibilitet i systemet behövs även för nyanlända barn som flyttar till landskapet när de är 0-2 år. Barnet får stöd i barnomsorgen för att lära sig svenska men när barnet ska börja i skolan är det inte berättigad stödundervisning i svenska enligt nuvarande system.
6. Vidare så behöver landskapsregeringen arrangera utbildning för lärare i hur man undervisar i svenska som andraspråk och även arrangera föreläsningar som belyser vikten av att alla lärare som undervisar de nyanlända eleverna i grundskolan ska fungera som lärare i svenska som andraspråk. Det är viktigt att alla lärare i grundskolan inser sin betydelse i de nyanlända elevernas språkutveckling och rätt att vara fullvärdiga medlemmar i skolkollegiet.

Gruppen enades om att detta främst är en läroplansfråga. Behörighetskravet för lärare som undervisar i svenska som andraspråk bör utredas.

Mariehamn, 13.06.2016

I tjänsten

Andreas Wiklund, överinspektör